

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Filozofická fakulta
Katedra asijských studií

BAKALÁŘSKÁ DIPLOMOVÁ PRÁCE

Populační politika Čínské lidové republiky:
Vliv politiky dvou dětí na negativní dopady
politiky jednoho dítěte

Population Policy of The People`s Republic of China:
The Effect of Two-child Policy on the Negative
Consequences of One-child Policy

OLOMOUC 2020, Petra Dudová
Vedoucí diplomové práce: Bc. Martin Lavička, M.A.

(Zadání vysokoškolské kvalifikační práce)

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že předložená práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další prameny, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury a pramenů.

V Olomouci dne

.....

(podpis)

Anotace

Cílem práce je zhodnocení vlivu nově zavedené politiky dvou dětí na negativní následky politiky jednoho dítěte. Nejprve se budu zaměřovat na základní představení populační politiky jako takové a populační politiky různých zemí pro kontrast s politikou v Čínské lidové republice. Začlením tedy ohlédnutí nad způsoby řešení tohoto problému v jiných zemích a dále budu postupovat až k politice jednoho dítěte, která byla řešením populační krize v Číně, dopady této politiky a její vliv na současné obyvatelstvo a situaci v pevninské Číně. Postupně se hlouběji zaměřím na vysvětlení pojmu politika dvou dětí, jaká byla motivace pro zavedení této nové politiky, a její predikci do budoucna. Budu se zaměřovat na průběh od zavedení politiky dvou dětí, a jestli doposud tato nová politika splňuje předpoklady, se kterými byla uvedena v platnost.

Klíčová slova: Čína, demografie, populační politika, politika jednoho dítěte, politika dvou dětí, plánování populace, reprodukce, stárnutí obyvatel, genderová nerovnováha, nelegální děti

Počet znaků: 91,700

Počet příloh: 15

Počet titulů: 94

Poděkování

Děkuji Bc. Martinu Lavičkovi M.A. za odborné vedení mé bakalářské diplomové práce, za cenné rady i připomínky, a především za ochotu a vstřícnost.

Obsah

OBSAH	6
SEZNAM PŘÍLOH	7
SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK.....	8
EDIČNÍ POZNÁMKA	9
ÚVOD.....	10
METODOLOGIE A ZÁSADY ZPRACOVÁNÍ.....	12
1 POLITIKA JEDNOHO DÍTĚTE V RÁMCI POPULAČNÍ POLITIKY.....	14
1.1 Motivace populační politiky	15
1.2 Metody populační politiky.....	16
1.3 Souvislost populační politiky Singapuru s populační politikou v Číně.....	18
2 POLITIKA JEDNOHO DÍTĚTE V ČÍNĚ.....	20
2.1 Historie a zavedení populační politiky a politiky jednoho dítěte v Číně.....	21
2.2 Prosazování politiky jednoho dítěte.....	22
3 DOPADY POLITIKY JEDNOHO DÍTĚTE	24
3.1 Nepoměr mužského a ženského pohlaví a dětská infanticida.....	24
3.1.1 Nelegální děti.....	27
3.2 Problém „4-2-1“ a péče o seniory.....	28
4 POLITIKA DVOU DĚTÍ V ČÍNĚ.....	30
4.1 Definice politiky dvou dětí	30
4.2 Motivace politiky dvou dětí.....	31
4.2.1 Stárnoucí obyvatelstvo a klesající porodnost.....	32
4.2.2 Kampaň za rovnováhu mezi chlapci a dívkami	35
5 PREDIKCE DEMOGRAFICKÉHO VÝVOJE PO ZAVEDENÍ POLITIKY DVOU DĚTÍ.....	38
5.1 Potenciální demografické změny.....	38
6 POLITIKA DVOU DĚTÍ V PRAXI	40
6.1 Míra plodnosti a míra porodnosti v rámci politiky plánované reprodukce obyvatel.....	40
6.2 Stárnoucí obyvatelstvo po zavedení politiky dvou dětí.....	43
ZÁVĚR	46
RESUMÉ	48
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ	49

Seznam příloh

Graf č. 1 Porovnání nárůstu států, které považují stárnutí obyvatelstva za jeden z hlavních demografických problémů v letech 2005 a 2015	16
Graf č. 2 Rozdíl mezi počtem mužů a žen v Číně v letech 1980-2020	25
Graf č. 3 Model důchodového systému Číny	29
Graf č. 4 Míra porodnosti v letech 1952–2015	34
Graf č. 6 Hrubá míra plodnosti v letech 2014–2020.....	41
Graf č. 7 Hrubá míra porodnosti v letech 2015–2019	42
Graf č. 8 Střední délka života obyvatel Číny v letech 1950–2020	44
Obrázek č. 1 Čínský propagační materiál informující o různých formách antikoncepce	17
Obrázek č. 2 Propagační materiál k populační politice v Singapuru: "Dívka nebo chlapec, dvě stačí"	19
Obrázek č. 3 Karikatura vyobrazující problém "4-2-1"	28
Obrázek č. 6 Věková pyramida obyvatelstva Číny v roce 1970.....	32
Obrázek č. 4 Předpokládaná věková pyramida obyvatelstva Číny v roce 2040.....	33
Obrázek č. 5 Věková pyramida obyvatelstva Číny v roce 2020.....	33
Obrázek č. 7 Propagační materiál: „(Když budou) muži i ženy (vnímání) stejně, svět bude mnohem skvělejší“	36
Tabulka č. 1 Věkové rozdělení populace Číny v letech 2000, 2005 a 2017.....	45

Seznam použitých zkratk

ÚV	Ústřední vláda
VSLZ	Všečínské shromáždění lidových zástupců
SVVSLZ	Stálý výbor Všečínského shromáždění lidových zástupců
OSN (UN)	Organizace spojených národů (United Nations)
HMPr	Hrubá míra porodnosti
HMPI	Hrubá míra plodnosti
PPRO	Politika plánované reprodukce obyvatel

Ediční poznámka

V práci se objevují vlastní jména, odborné názvy a termíny z oblasti demografie. Tyto výrazy jsou v textu zapsány pomocí mezinárodní transkripce čínských znaků pinyin (v čínském originále 拼音, pinyin: pīnyīn) bez tónových značek. S tónovými značkami je pak název v pinyinu uveden v poznámce pod čarou. Tento zápis platí pouze v případech, kde se nejedná o výrazy s ustáleným českým ekvivalentem (Šanghaj, Peking atp.). U všech těchto výrazů je v poznámce pod čarou uvedena i jejich podoba v čínštině a pro přehlednost je zápis proveden vždy ve zjednodušených čínských znacích (v čínském originále 简体字, pinyin: jiǎntǐzì). U konkrétních institucí, legislativních dokumentů či historických událostí, které mají ustálený český překlad, je pro referenci v poznámce pod čarou uveden i název v původním čínském znění. Čínská lidová republika je v textu vždy vyjádřena výrazem „Čína“.

Úvod

Čínská lidová republika (dále jen Čína) se jako momentálně nejlidnatější stát světa nevyhne problémům, které se s takto obrovským počtem obyvatel pojí. V roce 2019 zde žilo 1,433 miliard osob, což činí přibližně 18,4 % světové populace. Připomeneme-li si, že v roce 1950, tedy krátce po založení republiky, byl tento počet 569 miliónů, z toho vyplývá, že celkový počet obyvatel se tedy v průběhu zhruba 70 let téměř ztrojnásobil (Worldometers). Demografická křivka populace Číny však nemířila vždy pouze vzhůru, naopak se od vzniku republiky její směr několikrát razantně vychýlil. Příčinou byly mnohdy velmi extrémní typy státní politiky a události s nimi související. Zohledněme si tedy jejich dopad na demografickou situaci Číny v číslech. Prvním velkým zásahem byla politika Velkého skoku, která měla za následek Velký čínský hladomor. Ten si vyžádal minimálně na 16 miliónů životů, avšak mnoho historiků se domnívá, že by toto číslo mohlo dosahovat až na 45 miliónů (Meng a kol. 2012). Následovala Kulturní revoluce, která připravila o život nejméně 1,5 miliónů obyvatel Číny (History 2020). Historie už mnohokrát potvrdila, že po velké krizi náhle nastává rapidní nárůst obyvatel, dalo by se říci babyboom. Stalo se tak například po Druhé světové válce, nebo když se po skončení Velkého čínského hladomoru nebo Kulturní revoluce začala situace opět stabilizovat. Stejně tak tomu bylo i v době od Deng Xiaopingových reforem a spolu s rozvíjející se ekonomikou, zlepšujícími se podmínkami pro život a současně snižováním úmrtnosti a zvyšováním natality začala Čína čelit obavám z přelidnění. Jen do roku 1980 se počet obyvatel Číny zvýšil na 1 miliardu.

Jako prevence proto byla v 80. letech minulého století zavedena politika jednoho dítěte. Úřady uvádějí, že tato poměrně nekompromisní volba předešla až 400 miliónům porodů (Zeng a Hesketh 2018, str. 2). Ačkoli tedy dosáhla nejzásadnějšího cíleného výsledku, čímž bylo zpomalit růst populace, přinesla s sebou z demografického hlediska také mnoho negativních důsledků. Tyto důsledky jsou problémem nejen Číny současné, ale jejich přehlížení by mohlo vést k mnohem závažnějším dopadům i v budoucnu. Obavy z možných následků zřejmě vyvolaly iniciativu k hledání nového řešení tohoto problému. Tímto řešením nakonec byla v roce 2015 změna politiky jednoho dítěte na politiku dvou dětí, která, jak už sám název napovídá, uvolňuje limit jednoho dítěte na děti dvě. Na rozdíl od termínu politika jednoho dítěte, který je známý po celém světě, je politika dvou dětí zatím stále relativně neprozkoumaným tématem. Jedná se však o téma, které si pozornost rozhodně žádá. Tato změna se zdá být sice bezvýznamnou, ale po více než třiceti letech

pevných a svazujících pravidel, je to změna opravdu radikální. Otázkou však zůstává, zda dlouho očekávaná změna nepřišla až příliš pozdě, a jestli tak následky z minulosti nedosáhly již takových rozměrů, že změna systému a uvolnění doposud platných omezení, už v tuto chvíli nebudou mít na jejich nápravu dostatečný vliv.

V této práci budu v první řadě hodnotit, v jakých ohledech se na demografické situaci Číny politika jednoho dítěte podepsala, a do jaké míry až sahají její negativní následky. Jak se prudkým ekonomickým vývojem posílená politika jednoho dítěte podepsala na struktuře tradiční čínské rodiny? Co mělo za následek omezování svobodného rozhodnutí o plánování rodiny? Které tyto faktory opravdu byly hlavním katalyzátorem k přehodnocení populační politiky? Jak už bylo zmíněno v předchozím odstavci, politika dvou dětí vešla v platnost v roce 2015. Nabízí se tedy otázka, zda po boku socioekonomických vlivů bude moci sama o sobě přivést nějaké pozitivní výsledky. Jak moc jsou tyto socioekonomické vlivy zásadní? Jak se zatím projevilo zavedení politiky dvou dětí ve vztahu k problematice stárnoucího obyvatelstva? Nastal opravdu v návaznosti na zavedení nové populační politiky očekávaný babyboom a zvýšila se míra plodnosti? Hlavním cílem této bakalářské práce je pomocí syntézy dat a informací získaných z dostupných pramenů odpovědět na tyto otázky.

Metodologie a zásady zpracování

Tato práce je případovou studií, která se zabývá tématem populační politiky v Číně. Populační politikou Číny je politika plánované reprodukce obyvatelstva (dále jen PPRO), která je také známá pod pojmem politika jednoho dítěte, který se už od doby jejího vzniku ujal po celém světě. V roce 2015 bylo její znění upraveno a od toho okamžiku je známá jako politika dvou dětí. Téma populační politiky Číny je stále poněkud rozsáhlé a v této práci se převážně zabývám negativními dopady, které nastaly za doby fungování politiky jednoho dítěte, a také způsobem, jakým se je čínská vláda rozhodla eliminovat a napravit. Důležitým bodem je v tomto ohledu právě politika dvou dětí, jejíž zavedení se mělo podílet na velké části této nápravy. Pomocí metody slučování je hlavním cílem práce zhodnotit, zda tato náprava na podnět změny populační politiky nastala či nikoliv.

S ohledem na to, že se jedná o poměrně aktuální téma jsem tuto práci postavila zejména na syntéze informací především z odborných článků a studií ve vědeckých časopisech, konkrétně se jedná například o článek od Zeng a Hesketh – The effects of China's universal two-child policy (Účinky čínské národní politiky dvou dětí) nebo výzkum China's Demographic Future Under the New Two-Child Policy (Budoucnost čínské demografie za nové politiky dvou dětí), jehož autory jsou Zhang a kol. Také často čerpám data dostupná z Čínského statistického úřadu, ze stránek Ústřední vlády Číny a jiných institucí, dále zahrnuji také data získaná ze žurnalistických stránek, a v neposlední řadě také dostupných dokumentárních filmů či reportáží, které se tématem rovněž zabývají. Jedná-li se v textu o přiblížení nějaké historické události, jako zdroj jsem využívala primárně monografie zabývající se daným obdobím či tématem. V této práci se zabývám výhradně situací pevninské Číny, nezahrnuje tedy data z Čínské republiky na Taiwanu a Zvláštních administrativních oblastí Hongkongu a Macaa. Jelikož je tato práce psaná formou případové studie neobsahuje žádnou praktickou část, pouze část teoretickou. Obsahem práce je šest kapitol, ve kterých se postupně podrobněji věnuji problematice nastíněné v prvním odstavci. Jednotlivé dílčí okruhy jsou pak rozděleny následovně:

V první kapitole se zaměřuji na vysvětlení samotného pojmu populační politika a jeho význam. Tato kapitola slouží především pro porovnání, jak funguje populační politika v různých zemích světa. Následně zohledním typy populačních politik, motivaci, která stojí za volbou směru populační politiky a metody, díky nimž je motivace dosaženo. Konkrétněji se v této kapitole věnuji situaci populační politiky v Singapuru, která sice

nebyla tak drastická jako ta v Číně, ale měla obdobný průběh a také obdobné negativní dopady v oblasti demografie, a tudíž by mohla pro Čínu sloužit jako varovný příklad.

Ve druhé kapitole se věnuji původní populační politice Číny, tedy PPRO, také známé pod pojmem politika jednoho dítěte. Nejdříve v této kapitole vysvětlím pojem politika jednoho dítěte z legislativního hlediska, a poté se budu věnovat stručnému popisu historie v oblasti demografie a plánování populace Číny od 30. let minulého století.

Ve třetí kapitole se zaměřím na nejzávažnější problémy, které postupně vznikaly jako následek politiky jednoho dítěte. Mezi tyto problémy se řadí především stárnoucí obyvatelstvo a s ním i problém rodinného modelu „4-2-1“, klesající hrubá míra porodnosti¹ (dále jen HMP_r), a nakonec dopady spojené s kulturními předsudky a preferencí syna.

Čtvrtou kapitolu pak věnuji představení období před a po zavedení změny populační politiky Číny na novou politiku dvou dětí. Mimo to také definuje, jak je PPRO v zákoně upravená a její nové znění. Nakonec se v této kapitole zaměřuji na to, jaká byla motivace za tím, že zrovna v tomto období změna politiky proběhla.

V šesté kapitole se věnuji shrnutí predikcí vlivu, jaký mohla mít politika dvou dětí na vývoj demografické situace v Číně. Obsahuje předpoklady týkající se stárnutí obyvatel, reprodukční sféry a budoucímu nárůstu populace.

V šesté kapitole shrnuji situaci, která doposud nastala po zavedení politiky druhého dítěte v oblastech zmíněných v předchozích kapitolách. Důležitým cílem této kapitoly je zhodnotit, jak velký vliv měla nová opatření, související s tímto typem populační politiky, na situaci po ukončení politiky předchozí.

¹ *Hrubá míra porodnosti* je počet živě narozených dětí na 1000 obyvatel, udává se v ‰ (CZSO 2017).

1 Politika jednoho dítěte v rámci populační politiky

Populační, nebo také demografická, politika je souhrn opatření, která přijímá stát, aby tak mohl předpovídat, oddalovat, spravovat nebo dále ovlivňovat změny v rámci jeho obyvatel, spolu se sociální ekonomickou a politickou stránkou demografie (May 2012). Jedná se o všechny kroky a postupy přijaté úřady, které slouží především k cílenému ovlivňování růstu a velikosti populace či jejího složení. Stát může například podporovat velké rodiny či imigraci, aby tak došlo k nárůstu obyvatelstva, nebo naopak může pomocí různých postupů této politiky omezovat HMPr a tím nárůst obyvatelstva snižovat. Kromě množství obyvatel může také populační politika významně ovlivňovat jeho rozložení, a to například podporováním migrace nebo nuceným vysídlením (Ined 2020). Další součástí populační politiky, může být například snaha vlády o zlepšení životních podmínek a tím pádem i zlepšení životní situace svého obyvatelstva (OSN 2019). Populační politika je rozdělena na několik typů, od kterých se následně odvíjí způsob uplatnění a druhy opatření, které jsou prosazovány. Jedná se zaprvé o typ migrační, jehož cílem je sledovat pohyb obyvatelstva – emigraci a imigraci. Zadruhé je zde také typ kvantitativní, který zase sleduje vývoj počtu obyvatelstva. Kvantitativní typ se dále dělí na směr pro-natalitní a proti-natalitní (Portál OSN).

Země, kterým je vlastní pro-natalitní typ populační politiky, mají za cíl především podporovat reprodukci svých obyvatel a tím zvyšovat celkový počet. Další cíle tohoto typu populační politiky mohou být i zachování stávajícího počtu obyvatel nebo udržení vhodného věkového složení obyvatel (Plasová 2011). Mezi metody pro-natalitní populační politiky se řadí především podpora a oslava rodičovství, například ve formě finančních příspěvků pro rodiče v prvním roce života dítěte. Dále je v tomto typu zahrnuta také snaha o snížení počtu potratů nebo vytvoření vlídného prostředí pro rodiče, kteří zároveň pracují. Zde by se dala zařadit také snaha o vyvrácení zastaralého smýšlení, že ženy nemohou zároveň pracovat a být matkami. Mezi země s pro-natalitní populační politikou patří většinou státy s rozvinutou ekonomikou. Například státy Evropy jako jsou Německo, Francie nebo Česká republika. Opakem pro-natalitního typu je populační politika proti-natalitní, kdy se stát snaží omezovat reprodukci jeho obyvatel. K nástrojům této populační politiky například patří: podpora sterilizace neboli zneplodnění v případě, kdy jsou v rodině už jedno nebo dvě děti; poskytování levné a dostupné antikoncepce; propagace rodin s menším počtem členů; politika jednoho dítěte a jiné. Nejznámějšími státy, které praktikují proti-natalitní populační politiku jsou například Singapur, Čína,

Indie anebo méně rozvinuté země (Wikifoundry 2010). Například v mnoha zemích subsaharské Afriky přijaly místní vlády v 80. a 90. letech 20. století populační politiku pro snížení růstu populace. Tato opatření se projevila nejen v rámci konkrétních států, ale i v rámci celosvětové populace (Robinson 2014, str. 201).

1.1 Motivace populační politiky

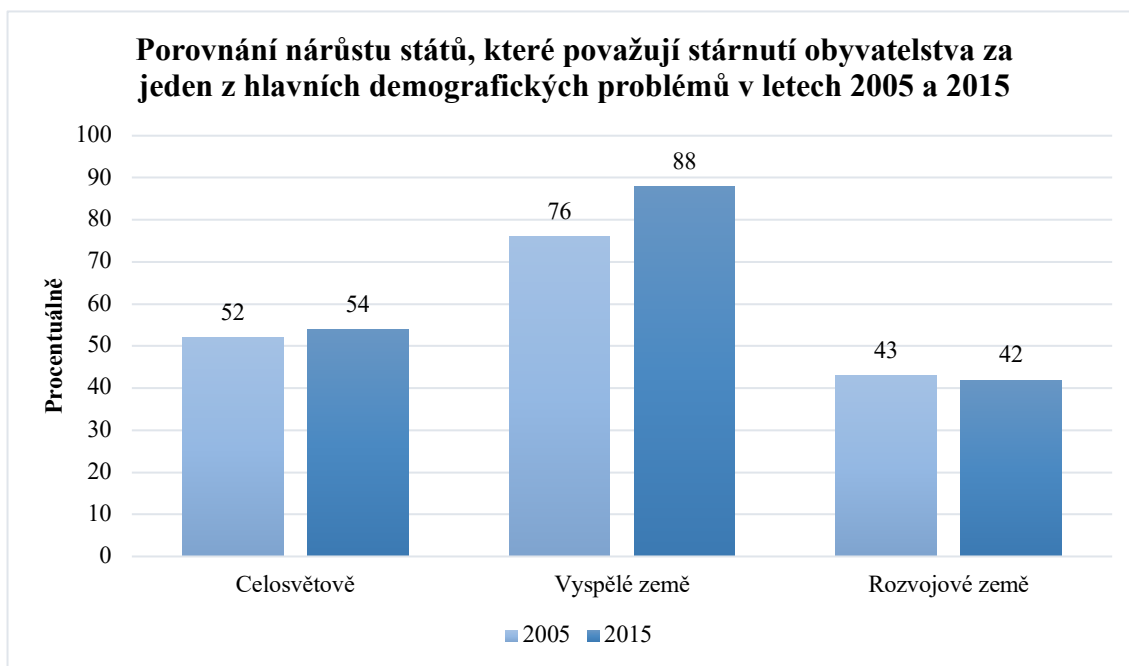
Motivace, která stojí za tím, jak vláda postupuje při volbě různých typů opatření v rámci populační politiky, se přímo odvíjí od aktuální situace v dané zemi. Dojde-li například k tomu, že jako v případě Číny či Singapuru hrozí k přelidnění obyvatelstva, hlavní motivací zavedených opatření je zpomalit jeho nárůst, od čehož se potom také odvíjí opatření, která jsou v rámci populační politiky státu využívána. Každý stát svobodně volí populační politiku v souladu s ekonomickou, demografickou nebo sociální situací konkrétní země a je nutné ji také přizpůsobovat podle toho jakým směrem se aktuální stav státu vyvíjí.

Z historie demografického vývoje je známo, že změna směru, jakým se demografická situace daného státu ubírá, je v konečném důsledku časově velmi náročná a může trvat relativně dlouho dobu, než se v rámci demografie objeví nový trend. Důkazem je mnoho rozvinutých zemí jako je například Švýcarsko, Německo nebo Japonsko. V těchto zemích se v posledních letech objevuje trend stárnutí obyvatelstva, a to i přesto, že se tyto státy aktivně snaží o změnu nastalé situace. Všechny pokusy o radikální obrat situace končí neúspěšně. Spolu s narůstající střední délkou života narůstá také stárnoucí obyvatelstvo. To může zapříčinit postupné snižování obyvatel v produktivním věku neboli pracujících obyvatel (Alam a kol. 2017, str. 7).

V případě, že je cílem státu počet obyvatel zvýšit, bývá často zvolenou metodou snaha zajistit, aby stát přijímal více imigrantů, což je v posledních letech trendem v několika zemích Evropské unie. Například Portugalsko se pozitivně staví k příchodu uprchlíků ze Sýrie. Toto rozhodnutí pramení především z demografické situace v Portugalsku. Stejně jako v mnoha vyspělých zemích se populace potýká s problémem stárnutí obyvatelstva a poměrně klesající HMPr. Aby Portugalská vláda zachránila svou ekonomiku rozhodla se tedy přijímat uprchlíky jako potenciální pracovní sílu (TRT World 2018). Jako další příklad by se dalo uvést i Německo, které do své populační politiky také zahrnuje přijímání uprchlíků. Motivací opět byla snaha omladit obyvatelstvo, získat nové obyvatele v produktivním věku a potlačit tak regresivní typ věkové struktury

obyvatel (Trines 2019). Nejen Německo, ale také mnoho ostatních států vnímá stárnoucí obyvatelstvo jako závažný demografický problém. Jak je vyobrazeno v grafu č. 1, je zřejmé, že stárnoucí obyvatelstvo je problémem především v ekonomicky více rozvinutých zemích.

Graf č. 1 Porovnání nárůstu států, které považují stárnutí obyvatelstva za jeden z hlavních demografických problémů v letech 2005 a 2015

Zdroj: OSN 2018

1.2 Metody populační politiky

V rámci populační politiky se k dosažení cílů nastavených vládou využívá hned několik metod. Je důležité rozlišit, zdali je cílem populační politiky snížení nebo naopak snaha o navýšení počtu obyvatel. Další faktor, který je nutné vzít v potaz, je ten, jestli chce stát ovlivnit pohyb obyvatel. V případě, že je plánem snížení počtu obyvatel, využívá populační politika nejrůznějších opatření. Patří mezi ně například zavedení plánovaného rodičovství, což ve zkratce znamená poskytnutí dostatečných informací a vzdělání v reprodukční oblasti tak, aby si ženy mohly vhodně zvolit čas svého těhotenství. To by mělo vést k prodloužení doby mezi jednotlivými těhotenstvími a zároveň tedy zmenšení velikosti průměrné rodiny. Plánované rodičovství by z principu nemělo porušovat základní lidské právo pro svobodnou volbu v reprodukční oblasti a každý by měl mít právo na informace ohledně reprodukčního zdraví (Bracken 1995, str. 236). Dalším opatřením je také zpřístupnění a propagace antikoncepce nebo legalizace

potratů, obdobně jako je tomu na obrázku č. 2. Tento způsob uvědomění obyvatel má spolu s plánovaným rodičovstvím předcházet neplánovaným těhotenstvím, těhotenstvím náctiletých nebo nechtěným dětem. V případě antikoncepce i nechtěným potratům.

Obrázek č. 1 Čínský propagační materiál informující o různých formách antikoncepce

Zdroj: TW National Immigration Agency 2019

Spolu s výše zmíněným může mít na zredukování počtu obyvatel v dlouhodobém měřítku pozitivní vliv i snižování úmrtnosti novorozenců a zajištění, že se potomek dožije dospělosti. Tedy zlepšením zdravotní péče tak, aby rodiče mohli mít méně dětí, které se o ně podle tradice mají starat ve stáří. Zde by se dalo okrajově zahrnout i sociální důchodové pojištění, díky kterému nezávisí zaopatření rodičů v důchodovém věku výhradně na jejich dětech, ale postará se o ně stát. K radikálnějších metodám by se dala zařadit například nucená sterilizace v případě, že už matka měla dvě děti (Engelman 2011).

Další z metod populační politiky jsou politika jednoho nebo politika dvou dětí, při kterých jsou ustanoveny limity na počet potomků, pod výhružkou finančních pokut či jiných trestů, pakliže mají rodiče potomků více. Například jako tomu bylo v Singapuru, kde třetí dítě v pořadí mělo nevýhody týkající se vzdělání, nebo situace v Číně, kde buď

byli rodiče za druhé dítě pokutováni, anebo byla těmto dětem často odepřena vlastní totožnost a *hukou*², tak jako by vlastně ani neexistovaly (viz 3.1.1 Nelegální děti).

1.3 Souvislost populační politiky Singapuru s populační politikou v Číně

Jedním ze států, které ve své politice prošly jak proti-natalitním tak pro-natalitním typem populační politiky je Singapur. Situace v Singapuru poukazuje na to, že je populační politika důležitým faktorem pro vývoj i komfort obyvatel, a je nutné jí přehodnocovat a uzpůsobovat podle aktuální situace v rámci daného státu. Přesně tak se vyvíjela i populační politika v Singapuru. Obdobný vývojový trend pak můžeme zaznamenat i v Číně, kde proběhlo zavedení politiky jednoho dítěte, která měla za úkol především zabránit přetížení rozvíjející se ekonomiky a raketovému nárůstu obyvatel v Číně od 60. let 20. století. Ale stejně tak, jako tomu bylo i v případě Singapuru, měla, kromě jiných faktorů, značně negativní vliv na věkovou strukturu obyvatelstva. Podobně jako tomu bylo i v ostatních zemích světa totiž po Druhé světové válce nastal v Singapuru baby-boom, podobně jako tomu bylo i v ostatních zemích světa. V tomto ohledu mohla být pro Čínu situace v Singapuru modelovou situací. Proto od roku 1966 spustila singapurská vláda poměrně agresivní kampaň, jejíž cílem mělo být zpomalení rapidního nárůstu obyvatel. Důvodem této kampaně byl hlavně nedostatek potravin a bydlení v poválečném Singapuru. Pro tak obrovské množství obyvatel jich totiž nebyl dostatek. Dalším důležitým faktorem byly obavy, že ženy narozené v poválečném období, které již dosáhly dospělosti, budou mít děti, a tím pádem populace opět zaznamená značný nárůst. Aby tedy nedošlo k přetížení stále se vyvíjející ekonomiky Singapuru, byla propagována nová populační kampaň. Jak můžeme vidět na obrázku č. 2, hlavním heslem této kampaně bylo „dvě děti stačí“ a předními nástroji pro dosažení cíle snížit obyvatelstvo byly například legalizace potratů, sterilizace nebo penalizace rodičů s více než dvěma potomky (HistorySG 2019). Tato kampaň byla velmi úspěšná, avšak v 80. letech se začaly projevovat její negativní dopady – HMP se snižovala a obyvatelstvo stárlo. Vláda se tedy rozhodla zavést novou kampaň s heslem „mějte tři a více (můžete-li si to dovolit)“, která měla obyvatele Singapuru povzbudit, aby měli větší rodiny (Photius 2004).

² *Hukou* (v čínském originále 户口, pinyin: *hùkǒu*) je čínský evidenční program, kdy každý občan Číny je zaregistrovaný jako obyvatel určité oblasti. Funguje jako tzv. domácí cestovní pas. Má za úkol regulovat rozložení obyvatel a také jejich migraci z venkova do měst (Zhou 2019).

Obrázek č. 2 Propagační materiál k populační politice v Singapuru: "Dívka nebo chlapec, dvě stačí"

Zdroj: Wong a Yeoh 2003

2 Politika jednoho dítěte v Číně

Politika plánované reprodukce obyvatel (PPRO), všeobecně známá také jako politika jednoho dítěte, byla oficiální populační politika Číny zavedená v roce 1979. Platila až do roku 2015, kdy Čínská vláda ohlásila její pozměnění v zákoně, a na začátku roku 2016 poté byla zavedena nová populační politika – politika dvou dětí. Cílem politiky jednoho dítěte bylo zpomalit tehdejší rapidní nárůst obyvatel této země, a ulevit tak nátlaku na rozvíjející se ekonomiku. Spočívala v tom, že v každé rodině bylo povoleno pouze jedno dítě, respektive jeden porod.

Nejzazší formulace politiky jednoho dítěte v zákoně byla vydána a schválena Ústřední vládou Číny³ (dále jen ÚV) na 25. zasedání Stálého výboru Všečínského shromáždění lidových zástupců^{4,5} (dále jen SVVSLZ) 9. funkčního období v prosinci roku 2001 a následně uvedena v platnost 1. září 2002. Vláda v dokumentu agituje občany, aby vstupovali do manželství později, a aby měli potomky taktéž později. Kromě toho je vyzývá, aby měli jen jedno dítě. Pokud však splňují podmínky stanovené zákonem a předpisy, mohou požádat o dítě druhé. Dále je v dokumentu uvedeno, že kladen bude především důraz na antikoncepci, a to konkrétně, aby byla bezpečná, účinná a vhodně zvolená (*Zhōnghuá rénmin gònghéguó rénkǒu yǔ jìhuà shēngyù fǎ* 2005).

Mnoho odborníků se však domnívá, že samotný koncept politiky jednoho dítěte byl zcela zbytečný, protože spolu s rychlým ekonomickým rozvojem by se postupně snižovala i hrubá míra plodnosti⁶ (dále jen HMPI) a tím by se přirozeně zpomalil i růst obyvatel. Takto proběhla situace například v Thajsku, kde se HMPI propadla z 5,6 v 1970 na 2,1 v roce 1990. V následující kapitole bude dále rozvedena politika 70. let 20. století, která platila v Číně ještě před zavedením politiky jednoho dítěte, jež měla sama o sobě na pokles HMPI velký vliv, a tak se často objevují pochybnosti o rozhodnutí čínské vlády, zdali byla volba v omezování jejího obyvatelstva úplně správná (Zeng a Hesketh 2018, str. 2).

³ Ústřední vláda (v čínském originálu 中央政府, pinyin: zhōngyāng zhèngfǔ)

⁴ Stálý výbor Všečínského shromáždění lidových zástupců (v čínském originále 全国人民代表大会常务委员会, pinyin: quánguó rénmin dàibǐào dànhuì chángwù wěiyuánhui) je legislativní orgán Číny. Stálý výbor VSLZ je výbor zhruba 150 stálých členů VSLZ, který fakticky plní funkci parlamentu a zasedá několikrát ročně (USCBS 2019).

⁵ Všečínské shromáždění lidových zástupců (v čínském originále 全国人民代表大会, pinyin: quánguó rénmin dàibǐào dànhuì) je jednokomorový parlament Číny, má zhruba 3000 členů a zasedá vždy jednou ročně. Jednotliví členové jsou voleni provinciemi, autonomními oblastmi, obcemi a ozbrojenými silami, a to na dobu pěti let (USCBS 2019).

⁶ Hrubá míra plodnosti je průměrný počet narozených dětí na jednu matku (Measure Evaluation).

2.1 Historie a zavedení populační politiky a politiky jednoho dítěte v Číně

Ve 30. a 40. letech 20. století bylo početné obyvatelstvo považováno za velkou výhodu, především jako nedocenitelná pracovní síla pro rozvoj ekonomiky. Celkové smýšlení tedy bylo v té době výrazně pro-natalistické a vláda podporovala rodiny v tom, aby měly co nejvíce dětí. V tomto období byly dokonce ženy, které porodily větší množství potomků veřejně oslavovány. V období od roku 1949 za Mao Zedongovy vlády, tedy od založení republiky⁷, nebyla populační politika prioritou a veškeré její opatření, plány i studie se v té době odsouvaly do pozadí. Mao Zedong dokonce vnímal populační politiku jako kapitalistický mýtus a věřil, že čím větší bude populace Číny, tím lépe (Marther 2019, str. 929). Co se tedy týče populační politiky v době Maovy vlády, nejednalo se o žádná ustanovená nařízení, nýbrž o sporadické pokusy o uvědomění obyvatel o reprodukčním zdraví. Sociologům, kteří se zabývali tímto tématem, byla odepřena veškerá data, ať už v samotné Číně nebo data z mezinárodních populačních studií, potřebné pro zpracování v rámci populační politiky a populačního plánování. Až na začátku 70. let se v Číně začaly objevovat tendence na podporu plánovaného rodičovství či propagace užívání antikoncepčních prostředků a znovu byl pozdvižen význam populačního plánování. V té době byla také zavedena tzv. politika „wan, xi, shao“⁸, neboli „později, déle, méně“. Základní myšlenkou této politiky bylo – méně porodů, delší rozestupy, méně dětí (Greenhalg, 2003). Konkrétně tato politika vybízela muže, aby se neženili dříve, než dosáhnou 28 let, a ženy, aby se vdávaly až po dosažení věku 25 let. Páry byly také přesvědčovány, aby mezi jednotlivými potomky dodržovaly alespoň čtyři roky odstup (Ge, Yang a Zhang 2012, str. 5).

Na konci 70. let se populace Číny začala blížit k jedné miliardě a Čína se začala potýkat s nedostatkem bydlení a potravin pro své obyvatelstvo (Bloomberg 2020). Z tohoto důvodu se čínská vláda rozhodla pro nové a mnohem radikálnější řešení. V roce 1978 byl zaveden nejprve dobrovolný program, který měl rodiny pobídnout, aby neměly více než dvě děti, pokud možno s nejméně tříletým rozestupem, nejlépe však měli mít dítě jen jedno. V roce 1979 byla zavedena politika, která striktně zakazovala mít více než

⁷ Čínská lidová republika (v čínském originále 中华人民共和国, pinyin: zhōnghuá rénmin gònghéguó) byla slavnostně vyhlášena 1. října 1949 na Náměstí nebeského klidu v Pekingu (Bakešová a kol. 2019, str. 59).

⁸ z čínského originálu 晚稀少, pinyin: wǎn, xī, shǎo

jednoho potomka, pod výhružkou vysokých sankcí. Dne 25. září 1980 vydal Ústřední výbor Komunistické strany Číny veřejný dokument, ve kterém byla tato politika formulována jako „jeden pár – jedno dítě“, a ve kterém stát vyzýval obyvatele státu, aby politiku jednoho dítěte dodržovali. Tento den je tedy oficiálně považován za okamžik, kdy vešla politika jednoho dítěte v platnost celostátně (Pletcher 2020).

2.2 Prosazování politiky jednoho dítěte

Aby mohla politika jednoho dítěte fungovat, bylo zavedeno několik opatření. Tím úplně tím nejzákladnějším bylo zpřístupnění antikoncepce, a to nejen co se týče jejích variant, ale také finanční dostupnost. V zákoně o PPRO se dokonce stát zavazuje k tomu, že pro své občany zajistí účinné, bezpečné a vhodné formy antikoncepce (*Zhōnghuá rénmín gònghéguó rénkǒu yǔ jìhuà shēngyù fǎ* 2005). Antikoncepce by měla být zdarma k dispozici na klinice plánovaného rodičovství. Takové kliniky byly zřízeny v každém okrese. Mezi antikoncepci, která je volně dostupná, patří například: pro ženy nitroděložní tělíška, perorální antikoncepce, injekce, antikoncepční implantáty nebo pro muže kondomy. Co se týče sterilizace, poskytují tyto kliniky také zákrok podvázání vaječníků a vasektomii (Shi 2017 str. 25). Mezi další metody politiky jednoho dítěte se řadí například finanční příspěvky nebo výhodnější pracovní pozice. V případě nedodržení pravidel politiky byly nastaveny sankce, ať už finanční nebo v rámci zaměstnání. Mezi radikálnější opatření této politiky patří například nucené potraty nebo sterilizace, která byla častěji prováděna spíše ženám nežli mužům (Pletcher 2020). Většina žen měla sice možnost se svobodně rozhodnout, zdali nějakou z těchto procedur podstoupí, ale mnohdy byly tyto zákroky nucené na popud nařízení místních úředníků. Tyto praktiky se už v současné době nevyskytují až tak často, ale v počátcích působení politiky jednoho dítěte byly zcela běžné (Zeng a Hesketh 2018, str. 2). Mimo to byly tři měsíce po prvním porodu ženám zaváděny nitroděložní tělíška. Ty si následně mohly nechat odstranit ve výše zmíněných klinikách v případě, že jim bylo povoleno druhé dítě (Shi 2017, str. 25). Tato procedura však také nebyla prováděna se souhlasem těchto žen, spíše se jednalo o rutinní záležitost, kterou musely po porodu podstoupit všechny ženy, ať už chtěly nebo ne (Zeng a Hesketh 2018, str. 2). Těchto praktik, od kterých postupně úřady upustily bylo více. Dalším případem bylo například omezování věkového rozmezí, kdy ženy mohly mít dítě (Zhang, Guo a Zhai 2019, str. 5).

Politika jednoho dítěte nebyla praktikována rovnoměrně, mezi výjimky, které se touto politikou nemusely až tak striktně řídit patřily například rodiny na venkově nebo rodiny spadající pod různé etnické menšiny. Podle Zeng a. Hesketh (2018, str. 3) tvoří tato skupina přibližně 9 % čínské populace. Politika jednoho dítěte totiž byla cílena především na obyvatele národnosti Han⁹, která v tu dobu činila přibližně 92 % celkového počtu obyvatel Číny (Chen 2016, str. 3). Nejvíce a nejpřísněji byla tato politika aplikována ve městech (Peng 2011, str. 582). V době zavedení politiky tvořili obyvatelé měst 20 % z celkového počtu obyvatelstva Číny a v roce 2010 už tato skupina tvořila téměř jeho polovinu. V případě, že mělo první dítě, nějaké postižení, mohli mít rodiče i druhé dítě. Další výjimku tvořili rodiče, kteří byli oba jedináčci. Tohle opatření bylo přidáno čínskou vládou v rámci politiky jednoho dítěte v roce 2003. Ve všech provinciích však tohle uvolnění platilo až v roce 2011, kdy je za své přijala i provincie Henan¹⁰ (Zeng a Hesketh 2018, str. 2-4). V roce 2013 opět pokračovalo další uvolňování, kdy o druhé dítě mohli usilovat i rodiče, u kterých byl jedináček pouze jeden z nich (Shi 2017, str. 22).

⁹ *Han*, nebo také Chan (v čínském originále 汉, pinyin: hàn), je většinový národ či etnikum obývající Čínu. Tvoří přes 91 % obyvatelstva Číny (Mendelu.cz).

¹⁰v čínském originále 河南 pinyin: Hénán

3 Dopady politiky jednoho dítěte

I přesto, že politika jednoho dítěte splnila úkol zpomalit a ustálit růst obyvatelstva, mělo její zavedení i mnoho negativních důsledků. Mezi nejzávažnější dopady a problémy, které v Číně vznikly v návaznosti na zavedení politiky jednoho dítěte patří především nerovnoměrné složení obyvatelstva. Zde by se dala zařadit nejen problematika stárnoucího obyvatelstva, ale také nepoměr mezi ženským a mužským pohlavím. Nedozírné následky měla i co se týče úmrtnosti novorozeňat ženského pohlaví a opuštěných dívek. Dále se v současné Číně objevuje problém „4-2-1“, tedy nepoměr v rámci generací jednotlivých rodin.

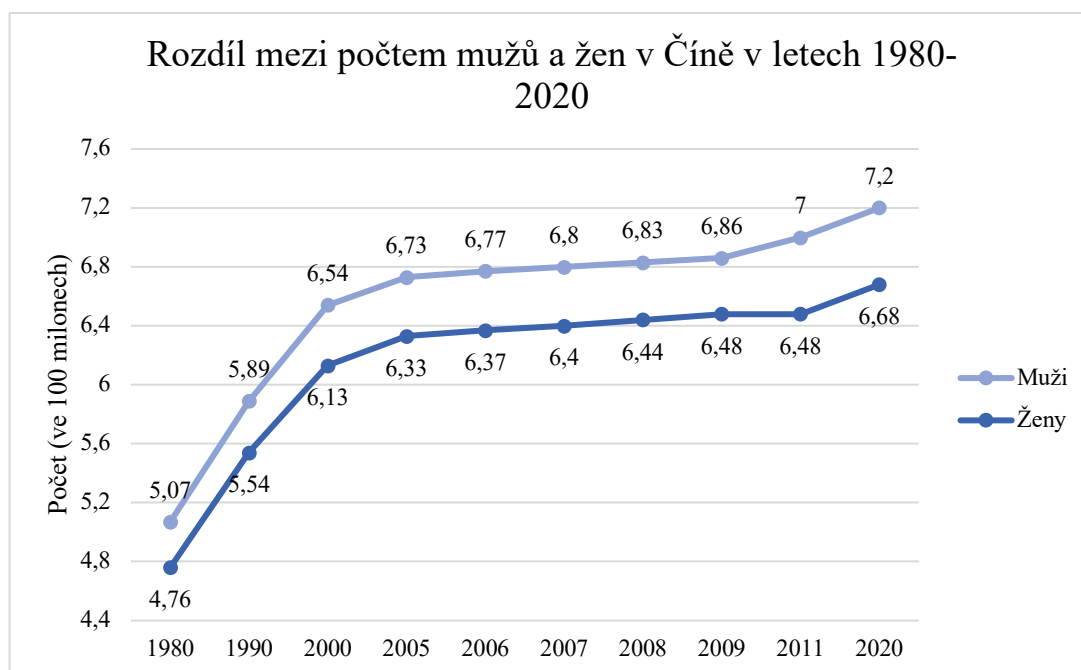
3.1 Nepoměr mužského a ženského pohlaví a dětská infanticida

Jedním ze závažných dopadů politiky jednoho dítěte je nepoměr mezi ženským a mužským pohlavím, například v roce 2008 připadalo v Číně průměrně na každých narozených 100 dívek celkem 119 chlapců (Kaur 2013, str. 37). Úplně největší rekord nastal v roce 2004, kdy dosahoval poměr dívky/chlapci hodnotě 100 ku 121,2 (Zhou 2016). Rozdíl sice postupně klesá, konkrétně v roce 2018 u dětí ve věku od 0 do 4 let, bylo na 100 dívek přibližně 114 chlapců (Textor 2020). To je asi o 30 miliónů více chlapců než dívek. Přirozený poměr dívek a chlapců je 105 dívek na každých 100 chlapců, z čehož vyplývá, že je rozdíl mezi chlapci a dívkami v Číně i nadále poměrně vysoký, a že tento problém je stále velmi aktuální (Bloomberg 2020). Jak můžeme vyčíst z grafu č. 2, rozdíl mezi počtem mužů a žen, je stále velmi znatelný. Kromě toho mnoho studií také odhaduje, že v roce 2020 by mohlo být v Číně až 24 miliónů mužů, kteří dosáhnou věku, kdy budou schopni uzavřít sňatek, ale kteří však už nebudou schopni najít si manželku (Li 2011, str. 5).

Zavedení politiky jednoho dítěte mělo na tuto statistiku velký vliv, důvod je zakotvený především už v tradiční Číně. V tradiční čínské rodině, je totiž vždy preferován jako potomek syn, a to z důvodu, že dcera z rodiny odchází k rodině manžela, kdežto syn v rodině (v místě bydliště rodiny) zůstává, a kromě toho je jeho povinností také své rodiče zaopatřit až zestárnou. (viz 4.2.2 Kampaň za rovnováhu mezi chlapci a dívkami) Synové také byli považováni za jedinou možnost, jak zachovat tradici uctívání předků, jako nošení obětí k jejich hrobům, například v podobě ovoce, papírových peněz nebo oblečení, což podle tradice ženy nesměly (Lee 1981, str. 167). Mimo to také synové pokračují

v otcovské rodině, jejich děti totiž přijímají rodinné jméno, na rozdíl od dcer, které odcházejí do rodiny manžela, jehož jméno poté přijímají dceřiny děti (Shi 2017, str. 4).

Graf č. 2 Rozdíl mezi počtem mužů a žen v Číně v letech 1980-2020

Zdroj: Čínský národní statistický úřad

Po zavedení politiky jednoho dítěte tedy nastal problém, kdy matky už v době těhotenství volily cestu umělého přerušení těhotenství v případě, že měly mít dívku (Li 2011, str. 8). Potraty z tohoto důvodu byly běžné v jakémkoli měsíci těhotenství, tedy v některých případech i v devátém měsíci, kdy už je plod zcela vyvinutý (Davis 2012). Závažnějším důsledkem politiky jednoho dítěte byla dívčí infanticida. První případy dívčí infanticidy se v Číně objevovaly už v dávné historii, první záznamy o dívčí infanticidě byly zaznamenány už v době, kdy na území Číny vládla dynastie Song¹¹ (Lee 1981, str. 166). Z toho plyne, že se nejednalo o nic nového, avšak po zavedení politiky jednoho dítěte počet obětí vzrostl a stal se jen těžce vyčíslitelným. Novorozeňat se ihned po porodu většinou zbavovali ostatní rodinní příslušníci než matka, a to hned několika způsoby. Čerstvě narozenou dívku nechali například v lavoru s vodou a ta se chvíli na to utopila, nebo nedávali novorozeněti napít mateřského mléka a nechávali je vyhladovět (Davis 2012). V 80. letech 20. století se mnohem častěji začaly objevovat případy dívčí infanticidy nebo opouštění zrovna narozených dívek. Stanovisko

¹¹ Dynastie Song neboli Sung (v čínském originále 宋朝, pinyin: sòng cháo), byla vládnoucí dynastií na území Číny v letech 960–1279 (Fairbank 2007, str. 150).

vlády bylo nejdříve popírání, že tato situace vůbec nastala a snaha dokázat, že poměr mezi počtem chlapců a dívek je vyrovnaný. Později byla zavedena naučná kampaň na potlačení zpátečnického myšlení o nerovnosti mezi pohlavími, v té době však neměla téměř žádný úspěch. Z toho důvodu bylo v rámci politiky jednoho dítěte v roce 1984 stanoveno, že pokud budou mít rodiče jako první dítě dívku, mohou mít i dítě druhé (White 2006, str. 200). Tato forma PPRO byla nazývána jako politika 1,5 dítěte (Zeng a Hesketh 2018, str. 2).

Dalším opatřením čínské vlády, jenž mělo předcházet selektivním potratům a dívčí infanticidě, byl striktní zákaz zjišťování pohlaví plodu v době těhotenství, který přišel v platnost v roce 1986, pouze však v rámci politiky. Od roku 1994 byl však tento zákaz uzákoněn (Shang, Li a Feldman 2012, str. 2). Čínská vláda tak ustanovila, že genderově selektivní umělé ukončení těhotenství je nelegální. Přesto však mnoho doktorů tyto služby, ať už se jednalo o ultrazvuk pro zjištění pohlaví dítěte nebo umělé ukončení těhotenství, poskytuje za určitý obnos peněz, mnohdy sahající až do výše tisíce RMB¹² (Xinhua 2003).

Dalším problémem, který se přímo pojí s nepoměrem pohlaví v Číně, je obchodování s lidmi, konkrétně se ženami. Ženy jsou buďto unášeny nebo lákány do manželství pod vyhlídkou lepšího života. V drtivé většině případů se totiž jedná o ženy z méně vyspělých zemí, než je Čína (např. Vietnam, Kambodža nebo Filipíny). Tento problém se objevuje především v místech, kde je rozdíl mezi muži a ženami ztelnější, což je především ve venkovských oblastech. Ve městech a oblastech, kde je rozdíl mezi pohlavími méně zřejmý, se staly trendem tzv. svatby na dálku, kdy je svatba sjednávána skrze prostředníka či nějakou společnost (Kaur 2013, str. 6). V případě únosů se však nemusí vždy jednat pouze o cizince. Stále častěji se totiž v Číně objevují případy unesených dětí, konkrétně dívek, které by v rodině měly sloužit jako budoucí manželka pro syna (Davis 2012). Na druhé straně se také může objevovat problém, kdy si ženy budou raději za svého manžela vybírat spíše muže, kteří jsou vzdělanější, bohatší a pocházejí z městských oblastí než muže z venkovských oblastí. Postupně by to mohlo vést až k situaci, kdy komunity na venkově úplně vymizí (Marther 2019, str. 931).

¹² RMB neboli čínský jüan (人民幣, pinyin: rénmínbì), kurz ČNB ke dni 6.5.2020: 1 RMB = 3,53 CZK

3.1.1 Nelegální děti

Podle sčítání lidu v roce 2010 bylo v Číně až na 13 miliónu nezaregistrovaných občanů, což je téměř jedno procento z celkového počtu obyvatel. Vědci však odhadují, že celkový počet nezaregistrovaných občanů může být až mnohonásobně vyšší. Z toho téměř polovina je buďto negramotná nebo postrádá základní vzdělání. Podle Ma Jiantanga¹³ byly většina z těchto neregistrovaných občanů děti narozené nad rámec politiky jednoho dítěte, tedy nelegální druhé nebo další děti. Takovým dětem se v Číně často přezdívá „heihaizi“¹⁴ neboli v doslovném překladu „černé děti“ (Vocativ 2013).

Tato relativně vysoká hodnota se vysvětluje tím, že v době politiky jednoho dítěte nebylo druhému, nelegálnímu dítěti přiděleno *hukou*, s výjimkou, kdy rodiče zaplatili pokutu. Pokuta za druhé dítě často dosahovala do takových výšin, že si její zaplacení rodiče nemohli dovolit. Kromě druhého dítěte byly také v Číně za nelegální považovány děti narozené mimo manželství, a i v takovém případě byli nesezdaní rodiče nuceni zaplatit pokutu (Kan 2016). Ta mohla dosahovat až hodnoty 5,000 RMB, kdy v roce 1985 byl průměrný roční plat 1,500 RMB ve městech a 550 RMB na venkově (Čínský národní statistický úřad a White 2006, str. 221). Spolu s tím, že byla dětem odepřena registrace v systému *hukou*, jim také bylo odepřeny veškerá zdravotní péče, vzdělání nebo veřejné služby. Nezaregistrovaní občané nesměli vstupovat do manželství, neměli možnost najít si práci a nemohli si ani založit bankovní účet. Nejen samotné děti, ale i jejich rodiče jsou však trestáni. Kromě placení vysokých pokut také často přicházeli dokonce i o práci (Thomson Reuters Foundation 2016).

Čínská vláda se spolu se zrušením politiky jednoho dítěte a se zavedením politiky dvou dětí zavázala, že právo registrace v rámci *hukou* zpětně neregistrovaným občanům poskytne (Vice 2015). Během následujících čtyř let po jejím zavedení poté probíhaly registrace *hukou* a do roku 2017 bylo nově zaregistrováno přibližně 14 miliónů občanů. Do tohoto počtu jsou zahrnuty nelegálně narozené děti z doby politiky jednoho dítěte, ale i bezdomovci nebo občané, kteří o *hukou* z nějakého důvodu v minulosti přišli (Xinhua 2017).

¹³ Ma Jiantang (马建堂) byl v době sčítání lidu v roce 2010 předsedou Čínského národního statistického úřadu (Sina 2014).

¹⁴ z čínského originálu 黑孩子, pinyin: hēiháizi

3.2 Problém „4-2-1“ a péče o seniory

Výrazem „4-2-1“ se rozumí model rodiny, který zahrnuje ve třech svých generacích čtyři prarodiče, dva rodiče a jedno dítě. Jak by taková situace mohla vypadat, je ve formě karikatury naznačeno na obrázku č. 3. Konkrétně se do tohoto modelu započítávají výhradně rodiny se dvěma prarodiči jak z otcovy strany, tak dvěma prarodiči z matčiny strany, kdy každý z rodičů je jedináček, a zároveň i jejich potomek je také jedináček. V případě „4-2-1“ se nutně nemusí všichni členové rodiny nacházet pod jednou střechou, spíše je zde důležitý samotný příbuzenský vztah. Před zavedením politiky jednoho dítěte se model „4-2-1“ objevoval v Číně jen velmi zřídka, protože podle čínské tradice byla rodina často rozvětvená, což se pojí již dříve popsáním s konceptem „čím více má rodina dětí, tím šťastnější bude“. Po zavedení politiky jednoho dítěte se však rapidně propadla HMPr a množství dětí jedináčků zase prudce stoupl. Když tito jedináčci dospěli do reprodukčního věku, objevil se i problém „4-2-1“ (Jiang a kol. 2011).

Obrázek č. 3 Karikatura vyobrazující problém "4-2-1"

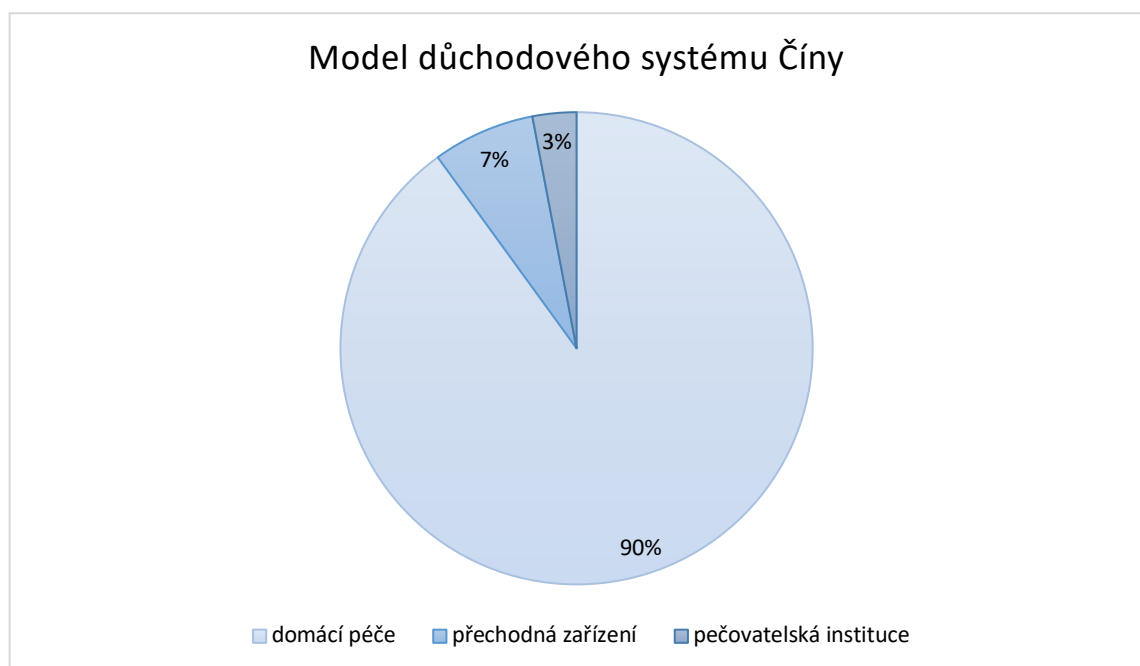

Zdroj: Luojie 2013

Problém „4-2-1“ způsobuje velký nátlak na prostřední generaci, rodiče se tak budou muset postarat o svého potomka a zároveň se finančně podílet na podpoře starší generace, tedy prarodičů. V rámci důchodového systému Číny je totiž pro čínské seniory nejdůležitější právě podpora rodiny nebo vlastní úspory, kdy podpora od státu je v tomto případě téměř až na posledním místě. Horší situace by mohla následovat v případě, až dosáhne důchodového věku i prostřední generace, ten je totiž v Číně poměrně nízký (China Labour Bulletin (2019) uvádí 60 let u mužů a 50 let v případě podnikových

pracovnic nebo 55 let v případě státních úřednic u žen). Jejich břímě starat se o prarodiče spolu s povinností starat se o své rodiče tak přebere nejmladší generace (Dobrovolský 2012). Tím pádem na třetí generaci připadá povinnost postarat se dohromady až o šest osob (Jiang a kol. 2011). Tento způsob důchodového zaopatření vychází nejen z čínské tradice, ale je takto nastaven i v čínském právním systému, kdy děti mají povinnost se postarat o své stárnoucí rodiče. V grafu č. 3 je znázorněn model důchodového systému v Číně, který je nastaven podle vzorce 90/7/3, kdy 90 % důchodců zůstává v domácí péči (starají se o ně jejich děti), 7 % zůstává v přechodných zařízeních a 3 % zůstávají v domech s pečovatelskou službou (Bootsma 2019).

Graf č. 3 Model důchodového systému Číny

Zdroj: Glinskaya 2018

4 Politika dvou dětí v Číně

S návazností na důsledky, které nastaly po zavedení politiky jednoho dítěte, se vláda rozhodla přehodnotit starou politiku jednoho dítěte a zformulovala populační politiku novou. V roce 2013 vláda začala jednat o změně dosavadní populační politiky (Cun 2019). Jako test v listopadu téhož roku spustila vláda částečnou politiku dvou dětí, kdy podporovala rodiny, ve kterých byl alespoň jeden z rodičů jedináček k tomu, aby měli dva potomky. Následně poté v květnu roku 2015 zažádalo o povolení mít druhé dítě celkem 1,45 miliónů z celkové počtu 11 miliónů párů, které měly na tuto žádost právo a většina z těchto párů byla z městských oblastí. Tento relativně nižší zájem je připisován vysokým nárokům na finanční zabezpečení a výchovu dítěte, které by rodiče museli pro svého potomka ve městě zajistit. Tento zkušební provoz politiky dvou dětí byl zřejmě nakonec katalyzátorem jejího celostátního zavedení (Zeng a Heskethová 2018, str. 4). Dopady politiky jednoho dítěte zmíněné v předchozí kapitole, však nebyly hlavním katalyzátorem jejího přehodnocení, ale bylo jím především rapidně stárnoucí obyvatelstvo Číny. Situace spojená se stárnutím obyvatel, která by v Číně mohla nastat, může značně narušit její zatím pozitivně se vyvíjející ekonomické poměry. Obavy donutily čínskou vládu jednat a dosavadní politika byla na konci roku 2015 změněna. Nově tak mohou mít manželské páry v Číně až dvě děti. Nejen, že vláda dvě děti čínským manželským párům povolila, ale dokonce je k tomu nově přímo vybízí. Z nátlaku, aby měli obyvatelé pouze jedno dítě se tedy po zavedení politiky dvou dětí stal nátlak na obyvatele, aby měli děti dvě.

4.1 Definice politiky dvou dětí

Politika dvou dětí, je stejně tak jako byla politika jednoho dítěte, oficiální populační politikou Číny. Oficiálně se populační politika Číny stále nazývá politika plánované reprodukce obyvatel¹⁵ nebo také Zákon o plánované reprodukci obyvatel Číny¹⁶, ale její konkrétní znění v zákoně bylo pozměněno.

Nové znění bylo přijato v rámci jednání o změně a doplnění původního zákona PPRO na 18. zasedání SVVSLZ 12. funkčního období zástupců dne 27. prosince 2015.

¹⁵ v čínském originále 计划生育政策, pinyin: jìhuà shēngyù zhèngcè

¹⁶ v čínském originále 中华人民共和国人口与计划生育法, pinyin: zhōnghuá rénmín gònghéguó rénkǒu yǔ jìhuà shēngyù fǎ

Nejvýznamnější změna byla v rámci formulace provedena pouze jednou větou, a to „Stát vybízí páry, aby měly dvě děti.“¹⁷ Struktura celé populační politiky jinak zůstala i nadále téměř stejná jako politika jednoho dítěte. Kromě toho také mohou nově rodiny žádat o další (třetí) dítě, je-li jejich situace v souladu se stanoveným zákonem a pokud splňují dané podmínky, které jsou přímo nastavovány konkrétními vládami provincií, autonomních oblastí či obcí. V rámci tohoto legislativního dokumentu je také stanoveno, jaký trest hrozí při porušení některých opatření politiky dvou dětí. Pokuta může dosahovat až do výše 30 tisíc RMB a udělována je za následující přečiny:

- pár má třetí a další dítě, tedy porušil princip politiky dvou dětí
- zjišťování pohlaví dítěte pomocí ultrazvuku či jiných technologických prostředků, pokud to není nezbytně nutné nebo umělé ukončení těhotenství v rámci selekce pohlaví dítěte
- falzifikace lékařských evaluací a certifikátů PPRO (*Zhōnghuá rénmín gònghéguó rénkǒu yǔ jìhuà shēngyù fǎ* 2015).

4.2 Motivace politiky dvou dětí

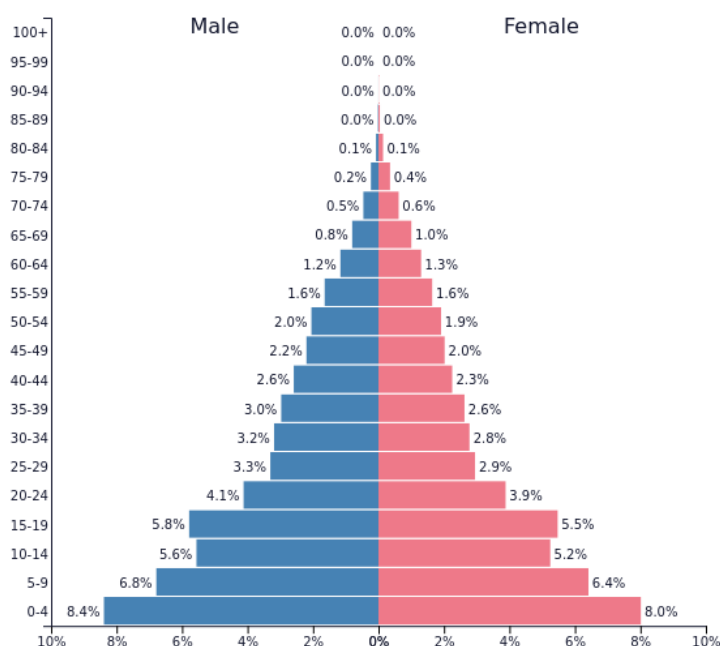
Jak už bylo uvedeno v předchozí kapitole, politika jednoho dítěte měla v Číně nedozírné následky, a to hned v mnoha ohledech. Mezi hlavní z nich patří stárnoucí obyvatelstvo a především vliv, který by situace s ním spojená mohla mít na další rozvoj čínské ekonomiky. Dále by mohla politika druhého dítěte mít pozitivní vliv i na jiné demografické dopady, jako je nerovnost mezi muži a ženami a s tím dále se pojící vzešlé navazující situace. Kromě těchto faktorů je také velmi důležité zmínit problematiku snižování HMPr. Nízká HMPr má totiž také zásadní vliv na stárnutí obyvatel. Spolu s HMPr je nutné také brát v potaz HMPI, která byla politikou jednoho dítěte také z velké části negativně ovlivněna. Významnou motivací zavedení politiky druhého dítěte je tedy snaha tyto problémy spojené především s HMPr a HMPI eliminovat a napravit.

¹⁷ v čínském originále 国家提倡一对夫妻生育两个子女。 , pinyin: guójiā tíchàng yī duì fūqī shēngyù liǎng gè zǐnǚ

4.2.1 Stárnoucí obyvatelstvo a klesající porodnost

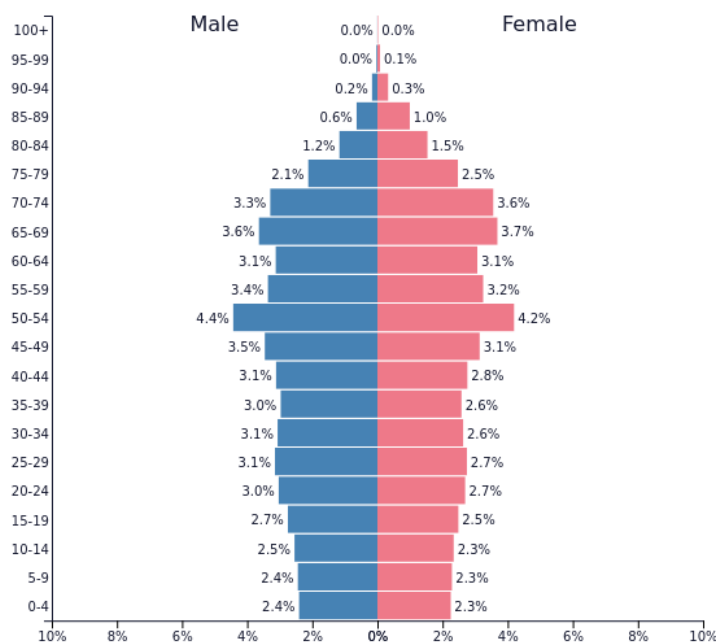
Stárnoucí obyvatelstvo je jedním z neaktuálnějších problémů současné Číny. Při porovnání věkové pyramidy z doby před zavedením politiky jednoho dítěte, tedy v roce 1970, věkovou pyramidu současné Číny roku 2020 a tendenční věkové pyramidy v roce 2040 (obrázek č. 5 a obrázek č. 6) je zřejmé, jakým směrem se věkové složení obyvatel Číny ubírá. Populační pyramida progresivního typu z roku 1970 se postupně mění na typ regresivní (obrázek č. 4). Předpokládá se, že v roce 2040 dosáhne 24 % obyvatel Číny věku 65 let a více. Což by podle prospektu vývoje čínské demografie mohlo hypoteticky činit přibližně 340 miliónu z celkového počtu přibližně 1,44 miliardy obyvatel (Eberstadt 2018). Situace, která nastane by mohla mít za následek újmu na ekonomické situaci Číny, která stojí především na dostupné a rozsáhlé pracovní síle. Kromě nedostatku pracovní síly, by mohl nastat i problém, kdy se o takové množství seniorů nebude mít kdo postarat (Bloomberg 2020).

Obrázek č. 4 Věková pyramida obyvatelstva Číny v roce 1970

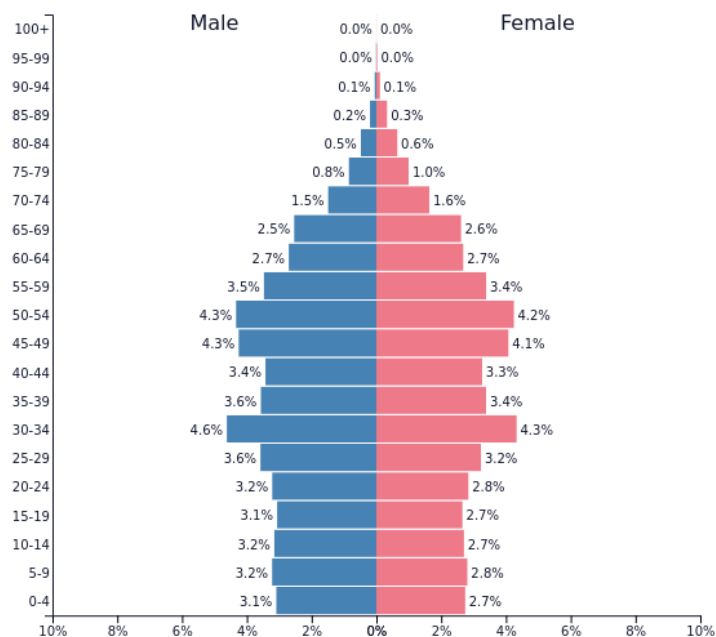
Zdroj: PopulationPyramid.net (upraveno autorkou)

Obrázek č. 6 Věková pyramida obyvatelstva Číny v roce 2020

Zdroj: PopulationPyramid.net (upraveno autorkou)

Obrázek č. 5 Předpokládaná věková pyramida obyvatelstva Číny v roce 2040

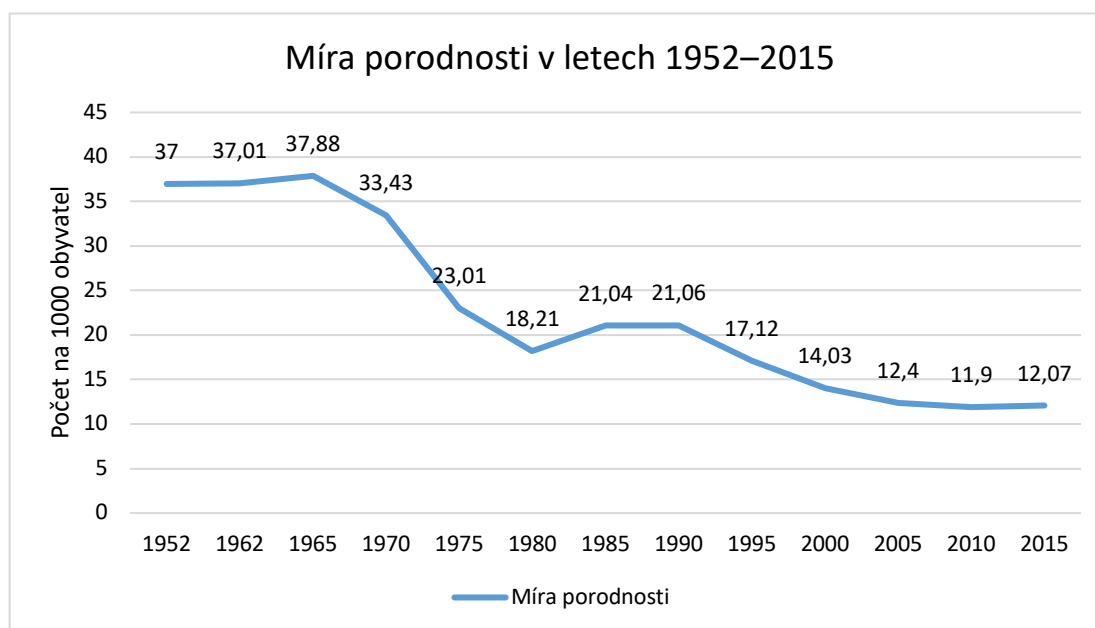
Zdroj: PopulationPyramid.net (upraveno autorkou)

Původ problematiky stárnoucího obyvatelstva můžeme hledat už v 70. letech 20. století právě po zavedení politiky jednoho dítěte. Nově zavedená politika měla totiž za následek prudký pokles HMPÍ. Z celkové hodnoty 7,5 v roce 1963 klesla HMPÍ na pouhých 1,5 v roce 2011 (Chen 2016, str. 2). Spolu se zlepšením kvality zdravotnictví, snížením úmrtnosti, prodloužením střední délky života, a naopak negativním trendem

v oblasti natality se stárnoucí obyvatelstvo stalo v Číně zásadním problémem, se kterým se musí potýkat (Zhang a Goza 2006 str. 161). Jak můžeme vidět v grafu č. 4, pokles HMPr byl nejrazantnější přímo po zavedení politiky jednoho dítěte. V roce 1984 byla omezení politiky jednoho dítěte uvolněna (viz 3.1 Nepoměr mužského a ženského pohlaví a dětská infanticida), což je zřejmé i z grafu č. 5, kdy v roce 1985 byl zaznamenán menší nárůst HMPr. Od té doby však HMPr konstantě klesala, a to až do roku 2015, tedy do zavedení politiky druhého dítěte, kdy můžeme opět vidět menší nárůst HMPr.

Pokles HMPr může vést k problému, kdy největší poměr obyvatelstva tvoří lidé v produktivním věku¹⁸ a počet dětí nedosahuje takové hodnoty, aby je mohla v budoucnu nahradit (Nagarajan, 2015, str. 6). V roce 1982 byl poměr dětí (0-14 let) 33,6 % ku 61,5 % pracujícího obyvatelstva a 4,9 % obyvatel starších 65 let. Když porovnáme tyto hodnoty se situací v roce 2014, poměr dětí byl 16,5 % ku 73,4 % osob v produktivním věku a 10,1 % osob v post-produktivním věku (Čínský národní statistický úřad).

Graf č. 4 Míra porodnosti v letech 1952–2015

Zdroj: Čínský národní statistický úřad

Dalším původcem stárnoucího obyvatelstva je pozitivní ekonomický rozvoj v Číně. Spolu s ekonomickým rozvojem totiž prochází změnami i obyvatelstvo a situace v sociální sféře. Obyvatelé Číny narození v 90. letech 20. století jsou aktuálně hlavní skupinou, která se podílí na momentálním stavu HMPr a HMPl. Totiž věk, kdy ženy mají svého prvního potomka, se v posledních letech zvyšuje. Je to spojeno s prodloužením

¹⁸ Produktivní věk v Číně je od 15 do 64 let (Čínský národní statistický úřad).

doby studia, kdy mnoho studentů ukončuje studium na univerzitách až ve 22.-24. roce života. Dále se na zvýšení reprodukčního věku podílí narůstající ceny bydlení, mladý pár si pak nemůže bydlení finančně dovolit a je nucen zakládání rodiny odložit. Zároveň je u párů s vyšším vzděláním ve městech trendem mít méně dětí a později. Například v Šanghaji nebo Pekingu, což jsou dvě z čínských nejvíce ekonomicky významných měst, je HMPI jednou z nejnižších v celé Číně (Cun 2019). Mnoho lidí v dnešní Číně raději volí možnost utratit vydělané peníze za lepší životní standard, než je investovat do dalšího potomka (Kuepper 2019).

4.2.2 Kampaň za rovnováhu mezi chlapci a dívkami

V souvislosti s nepoměrem pohlaví a s množstvím nechtěných dívek (viz 3.1 Nepoměr mužského a ženského pohlaví a dětská infanticida) se čínská vláda rozhodla začít podporovat rovnost mezi chlapci a dívkami. Mnohem častěji se začaly na billboardech, plakátech nebo na internetu objevovat propagační materiály jejichž součástí byla hesla, která měla tuto rovnost podpořit. Tato hesla především obsahovala výroky o rovnosti mezi chlapci a dívkami, například „rovnost mezi muži a ženami je základem národní politiky“ (viz obrázek č. 7) nebo „zastavme předsudky, synové i dcery jsou stejní“, „obě pohlaví jsou stejně významné, rovnost je správná“ a další (Wu 2016). Situace, která nastala v období platnosti politiky jednoho dítěte, kvůli hluboko zarytému tradičnímu myšlení preference syna, je do dnešního dne velmi závažná. Snaha o nápravu je v tomto případě nutná, protože by mohla mít nedozírné následky. Preference syna z myslí Číňanů zřejmě zcela nikdy nezmizí, důležité však je minimálně toto myšlení omezit a zajistit tak rovnost mezi chlapci a dívkami, aby už v budoucnu nevznikaly propastné rozdíly mezi pohlavími. V tomto ohledu by měla mít smysl i politika druhého dítěte, ale mnohem důležitější jsou zde právě kampaně a snaha upravit toto tradiční myšlení.

„Péče pro dívky“ a preference syna

Na přelomu milénia se dokonce vláda ze stejného důvodu rozhodla spustit hnutí „Péče pro dívky“¹⁹. Toto hnutí bylo zahájeno nejprve jako experiment v čínské prefektuře Huaiyuan²⁰, a to v roce 2001. Spočívalo v tom, že rodiny, které měly jednu nebo dvě

¹⁹z čínského originálu 关爱女孩行动, pinyin: guān'ài nǚhái xíngdòng

²⁰ z čínského originálu 怀远, pinyin: Huáiyuǎn

dcery, obdržely od státu příspěvek 2,000 RMB, a také jim byly proplaceny náklady za vzdělání po dobu povinné školní docházky²¹. Součástí byly také jiné výhody, například zrušení povinnosti rodičů platit zemědělskou daň. Kromě finančních výhod byly součástí tohoto hnutí také přednášky, především mířené na prarodiče, kde se přednášející snažili v této generaci potlačit zaujatost vůči dívkám (China Daily 2004). Hlavním úkolem této kampaně bylo omezit tradiční čínské smýšlení preference syna a odstranění diskriminace dívek (Xinhua 2003). Od roku 2006 bylo toto hnutí zavedeno celostátně a nepoměr mezi pohlavími se postupně snižoval. V roce 2009 se tento rozdíl snížil až na 117,94 dívek na

Obrázek č. 7 Propagační materiál: „(Když budou) muži i ženy (vnímání) stejně, svět bude mnohem skvělejší“

Zdroj: Wu 2016 (upraveno autorkou)

100 chlapců (Li 2013).

„V tradiční čínské rodině odcházejí dcery k rodině manžela a synové zůstávají v domě rodičů“ (Dosedelová a kol. 2019, str. 11). Tradiční preference potomka mužského pohlaví – syna je jedním z hlavních důvodů, proč je situace genderové nerovnosti v Číně až tak závažná. Synové jsou také považováni za nositele rodinného jména, které pak přijímají i jeho děti. U dcer je situace jiná, přijímají totiž jméno manžela, stejně tak jako jejich děti (Li 2011, str. 1). Myšlenka preference syna tak zůstává v myslích Číňanů stále hluboko zakotvena. A to i přesto, že v dnešní ekonomicky vyvinuté Číně odchází mnoho žen stále častěji z venkova pracovat do měst, místo toho, aby se ujaly tradiční role v domácnosti. Tím pádem mají i dcery, stejně jako synové, možnost finančně zabezpečit své rodiny (Ren 2015). Mnohem více firem navíc poslední dobou raději přímá do svého pracovního kolektivu ženu, protože se domnívají, že ženy na rozdíl od mužů nemají tendenci vyvolávat potíže a jsou také mnohem více pozornější (Branigan 2011).

²¹ Povinná školní docházka v Číně je devět let (PSK 2016).

Preference syna v Číně i tak nadále přetrvává, a to především na čínském venkově. Situace na venkově je totiž zcela odlišná od situace v městských oblastech, kde se častěji vyskytuje podpora genderové rovnosti a ženy mají větší možnosti, co se týče vzdělání i zaměstnání. V době, kdy hlavním průmyslem v Číně bylo zemědělství, byla preference syna pragmatickou volbou. Muži, jakožto silnější pohlaví, jsou totiž zdatnější, co se týče náročné manuální práce. Tato práce byla hlavní obživou nejen pro nejbližší rodinu syna (manželku, děti), ale především i pro jeho rodiče, případně prarodiče. Což vysvětluje, proč mají obyvatelé venkova dodnes tendenci preferovat syny. Kromě toho také přispívá velmi slabá sociální podpora pro důchodce v těchto oblastech (Lu a Tao 2015, str. 669). Zároveň je zde důležitý zejména i kulturní prvek, preference syna má totiž své kořeny v konfuciánském učení. Mít syna, který přenesl dál patriarchální linii rodiny je jedna z nejdůležitějších a nejvýznamnějších hodnot konfucianismu (Burgess a Zhuang 2002, str. 2).

5 Predikce demografického vývoje po zavedení politiky dvou dětí

Politika dvou dětí je stále ještě ve svých začátcích a chvíle, kdy bude možné zhodnotit, jestli tato změna byla vhodná a jestli měla nová politika nějaký pozitivní vliv na negativní dopady politiky jednoho dítěte nastane nejspíš až v řádu několika let. V následujících odstavcích shrneme predikce a předpoklady vlivu, jaký by mohla politika dvou dětí mít za doby jejího fungování. Hlavními body budou stárnutí obyvatel, HMPr a HMPI, vliv na složení obyvatel. V současné době můžeme pouze zhodnotit jaké měla výsledky ve své zatím krátké době působení a podle toho dále vyhodnotit jakým směrem by se dále situace mohla v Číně vyvíjet. Mnoho z těchto předpokladů se nepodařilo dosáhnout, a dokonce rozdíl mezi predikcemi a realitou je v mnoha faktorech velmi znatelný. Těmto konkrétním dosavadním výsledkům se budeme detailněji zabývat v následující kapitole.

5.1 Potenciální demografické změny

Nejzásadnějších výsledků by mohla politika dvou dětí dosáhnout v reprodukční oblasti, konkrétně by se to pak mělo týkat hodnot HMPI a HMPr. Předpokládá se, že v návaznosti na její zavedení by mohla HMPI rapidně stoupnout, kdy hodnota by mohla dosáhnout až 1,97-2,44 v roce 2020. Tento nárůst bude způsoben právě tím, že mnoho žen bude usilovat o druhé dítě. Po počátečním skoku by však pak opět měla klesnout a ustálit se na hodnotě nižší. Zde musíme brát totiž v potaz, že ne všechny ženy, které nyní mají možnost druhého dítěte, nemusí nutně druhého potomka mít. V této oblasti je nutné zahrnout kromě legislativního pohledu vůči HMPr i subjektivní faktory, jako jsou například samotná touha po dítěti, reprodukční zdraví a socioekonomické faktory (místo bydliště, výše vzdělání, zaměstnání, rodinný stav apod.). Aby byl stát schopen udržet svou populaci, musí dosahovat alespoň hodnoty 2,1 HMPI. Čína tohoto čísla dosáhne jen velmi s těží, nejen, že nebude moci na toto číslo dosáhnout pomocí druhých porodů, ale i HMPI pro třetí a další porody, jsou zde v ještě nižší než 0,1. Co se týče ročního množství porodů, předpokládalo se, že by mohly postupně narůstat až do hodnoty od 18,8-23 miliónů v roce 2019. Stejně jako v případě HMPI však po dosažení tohoto vrcholu zřejmě opět nastane postupné snižování této hodnoty až do doby, kdy produktivního roku dosáhnou

dívky z prvotního boomu po zavedení politiky dvou dětí (Zhang, Guo a Zhai 2019, str. 4-23).

Celkový nárůst populace by mohl podle predikcí dosáhnout svého vrcholu v roce 2030, kdy by se mohl počet obyvatel vyšplhat až na 1,429 miliardy. Od tohoto vrcholu by následně měl opět pozvolně klesat. Když pak porovnáme situaci, jaká by mohla nastat v případě, že by platnou zůstala politika jednoho dítěte, počet obyvatel v roce 2030 by mohl být 1,423 miliardy. Počet obyvatel by však při zachování politiky jednoho dítěte začal klesat mnohem dříve (Wang a Yu 2018, str. 6). Věková struktura obyvatel by mohla díky politice dvou dětí rovněž projít poměrně významnou změnou. Spolu s nárůstem porodnosti, by se postupně mohla rozšířit skupina nejmladšího obyvatelstva. Tento faktor by pak mohl mít velmi pozitivní vliv na skupinu pracujících obyvatel. Přesto však největší problém stále bude tvořit obyvatelstvo stárnoucí, jehož rozměr bude i nadále narůstat. Tato skutečnost pak bude znamenat, že se zvýší poptávka po pečovatelských službách a zdravotnických zařízeních, které si vyžádají jak pracovní sílu, tak výpomoc ze strany vlády. Skupina obyvatel, která naopak zaznamená pokles, je obyvatelstvo pracujících. Už v roce 2021 by se mohl počet pracujících obyvatel dostat pod 1 miliardu a postupně se bude nadále snižovat, kdy v roce 2015 by mohla tato hodnota klesnout až na 786-821 miliónů. V roce 2030 sice tato skupina zaznamená menší nárůst v návaznosti na implementaci politiky dvou dětí. Zároveň bude mít tato politika vliv na samotnou věkovou strukturu pracujícího obyvatelstva, kdy se díky ní obohatí tato skupina o mladší pracovní sílu (Zhang, Guo a Zhai 2019, str. 4-23).

6 Politika dvou dětí v praxi

Uvolnění PPRO nastalo po dlouhých pětatřiceti letech, kdy byly možnosti utváření rodiny pro drtivou většinu manželských párů v Číně omezovány pouze na jednoho potomka. V platnost vyšla politika druhého dítěte teprve před čtyřmi lety, a proto je těžké hodnotit, zdali bude tato změna v budoucnu úspěšná či nikoliv. Jak už bylo zmíněno v předchozích kapitolách, nejednalo se o náhlé rozhodnutí, právě naopak. Rozhodnutí čínské vlády o další úpravě znění populační politiky předcházelo několik let testovacího provozu. Otázkou zůstává, jestli čínská vláda s touto změnou neotálela příliš dlouho až do bodu, kdy jisté důsledky předchozího systému už nepůjdou zvrátit. Další věc, kterou je třeba vzít v potaz, je, zda vůbec tato změna v rámci populační politiky dostojí a dosáhne vládou nastavených předpokladů a cílů, které předcházely jejímu zavedení. V následujících odstavcích se zaměříme na změny, které byly zaznamenány od doby, kdy byla politika jednoho dítěte změněna a jestli byly negativní důsledky této politiky nějakým způsobem zmírněny anebo napraveny. V předchozí kapitole byly hlavním tématem předpoklady, které měla politika dvou dětí po svém zavedení přinést. Čínská vláda sice doufala v radikální a rychlou změnu, situaci však nijak závratně neovlivnila a mnoho z těchto předpokladů budeme muset v následujících odstavcích vyvrátit.

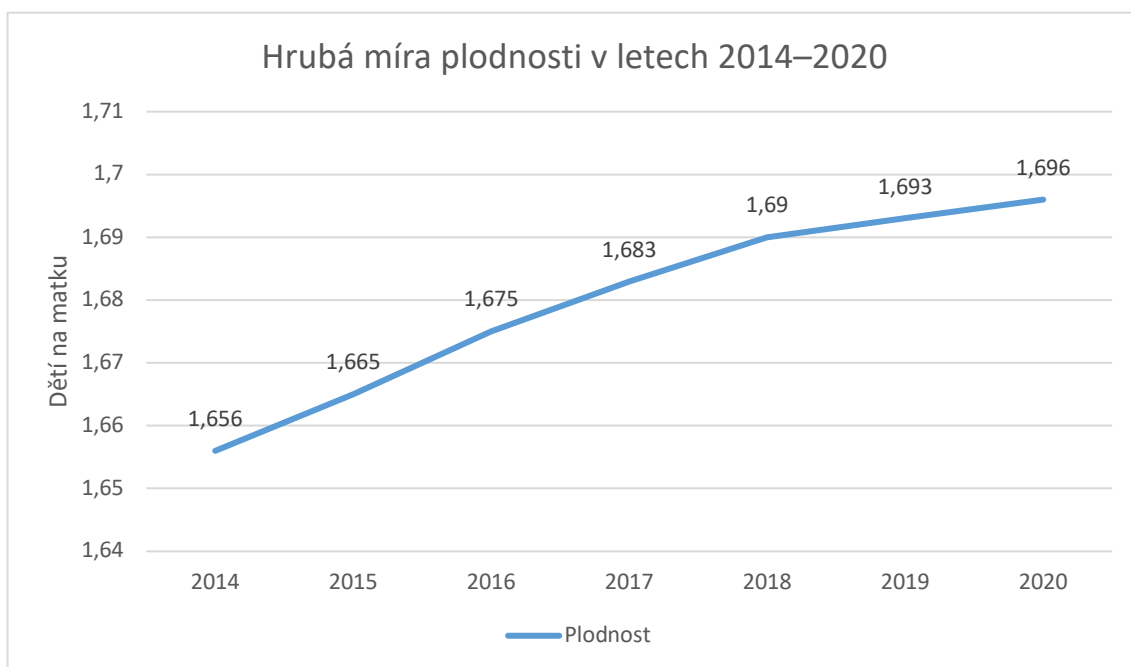
6.1 Míra plodnosti a míra porodnosti v rámci politiky plánované reprodukce obyvatel

Čínská vláda po zavedení politiky dvou dětí doufala v rapidní nárůst HMPr, a předpokládala, že by hodnota nově narozených dětí mohla roce 2018 dosáhnout až přes 21 miliónů nově narozených dětí (Leng 2019). Vyjma počátečního boomu, vláda také předpokládala, že nastane roční nárůst celkového počtu novorozenců o jeden až deset miliónů. Celkem se totiž nová opatření čínské populační politiky dotkly na 90 miliónů žen v reprodukčním věku, které už jedno dítě mají (Li et al. 2019, str. 1-2). Efekt nové populační politiky však byl minimální a Čína momentálně čelí největšímu propadu HMPr za celé období PPRO, ať už politiky jednoho dítěte nebo politiky dvou dětí, a to i přesto, že HMPl, jak je patrné z grafu č. 6, po zavedení politiky dvou dětí stoupla. Tento pokles může mít nedozírné následky v mnoha ohledech. Nejen, že nízká HMPr znatelně ovlivní celkový růst populace, ale jak už bylo zmíněno v předchozích kapitolách, má tento faktor

vliv také na její složení. Nízká HMPr se totiž projeví ve složení obyvatel, co se týče pohlaví, i v oblasti věkového složení.

Původ tohoto neúspěchu můžeme hledat v rámci obyvatelstva samotného, spolu s ekonomickým rozvojem si totiž obyvatelé Číny, stejně tak jako je tomu v mnoha jiných vyspělých zemích, prošlo sociálními změnami. Podle celostátních výzkumů týkajících se HMPI a preference v reprodukční oblasti z posledních dvaceti let až 90 % dotazovaných žen odpovědělo, že chtějí jedno nebo dvě děti. Ve městech téměř dvě třetiny žen odpovědělo, že preferují mít jen jedno dítě. Mezi důvody této preference se mohou řadit nejen náklady na výchovu a vzdělání dítěte, které jsou v ekonomicky vyvinutých oblastech vyšší, ale také fakt, že matky mnohem častěji dávají přednost úspěšné kariéře před větším počtem dětí (Zeng a Hesketh 2018, str. 4-5).

Graf č. 5 Hrubá míra plodnosti v letech 2014–2020

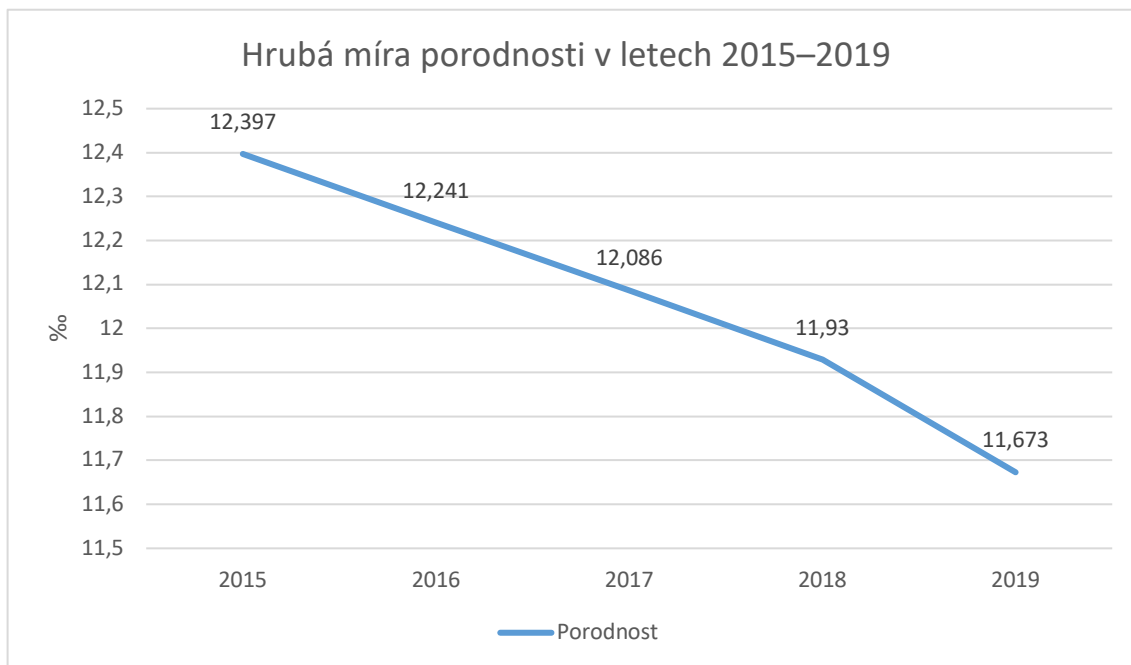
Zdroj: Macrotrends 2020a

Ještě před zavedením politiky jednoho dítěte patřila Čína mezi státy s vysokou HMPI, světová banka udává hodnotu 5,75 dětí na matku v roce 1960, což je spíše typické pro země rozvojové. Podobnou hodnotu jako byla v Číně v 60. letech minulého století můžeme v současné době zaznamenat například v Angole, která je považována za rozvojovou zemi (World Population Review 2020). Světová banka uvádí, že HMPI zde byla v roce 2018 v průměru 5,5 dětí na matku.

HMPI se tedy díky politice druhého dítěte podařilo obrátit z regresivního na progresivní typ. Stejný průběh nenastal u HMPr. Ta konstantně převážně klesá již od

zavedení politiky jednoho dítěte (viz 4.2.1 Stárnoucí obyvatelstvo) a mnohem rapidnější spád byl zaznamenán v letech od zavedení politiky dvou dětí. Předtím, než vešla v Číně v platnost PPRO, se HMP_r pohybovala průměrně na 37 ‰²². V roce 2015 byla hodnota

Graf č. 6 Hrubá míra porodnosti v letech 2015–2019

Zdroj: *Macrotrends 2020b*

12,397 ‰, což činí asi 16,55 miliónů novorozeňat. V roce 2018 namísto předpokládaných 21 miliónů bylo novorozeňat pouze 15,23 miliónů. Když porovnáme graf č. 4, je zřejmé, že od roku 1995 HMP_r sice klesala, ale ne až tak prudce jako po zavedení politiky druhého dítěte, jak je zaznamenáno v grafu č. 7. V roce 2019 byl počet nově narozených dětí 14,65 miliónů, což je od roku 1961²³, kdy byl počet novorozeňat 11,87 miliónů, zatím nejnižší zaznamenaná hodnota. Přepokládá se, že má počet novorozeňat i nadále klesat. Konkrétně například ve východočínské provincii Zhejiang²⁴ se v roce 2018 hodnota nově narozených dětí poprvé od roku 2008 dostala pod 100,000. Počet nově narozených byl tehdy 96,903, což je oproti roku 2017 propad o 15,7 % (Leng 2019). Tento propad by také mohl souviset s rokem ovce, v rámci čínského zvěrokruhu²⁵, který je považován za

²² Průměr z období 1950–1980 (Macrotrends 2020).

²³ *Velký čínský hladomor* proběhl v letech 1959–1961 a nastal v důsledku Velkého skoku vpřed. Vyžádal si pravděpodobně 16,5–45 miliónů obětí, především ve venkovských oblastech Číny (Meng, Qian a Yared 2012, str. 1568). Následkem byl mimo jiné i nejmenší zaznamenaný počet narozených dětí moderních dějinách Číny (Leng 2019).

²⁴ v čínském originále 浙江; pinyin: Zhèjiāng

²⁵ *Čínský zvěrokruh* je sestaven z 12 zvířat a každému z nich náleží jeden rok po dobu 12 let. Součástí jsou myš, buvol, tygr, králík, drak, had, kůň, ovce, opice, slepice, pes a prase. Rok ovce je považován za nešťastný, protože z tradice jsou ovce následovateli a chovány na nic jiného než na porážku. Děti, které se

nešťastný rok a mnoho čínských manželských párů se v této době raději snaží těhotenství odložit.

Pozitivní vliv politiky dvou dětí můžeme zaznamenat v oblasti HMPř u žen, které už jedno dítě měly a díky nové politice mohly zažádat o dítě druhé. Tento nárůst byl zaznamenán i u žen starších 35 let, a to i přes možnost, že bude těhotenství rizikové. V prvních 18 měsících od zavedení nové populační politiky bylo zaznamenáno celkem 5,4 miliónů porodů druhorodiček (Li a kol. 2018, str. 5). Přesto však v současné době převládá především negativní vývojový trend, a i v nejbližší budoucnosti bude HMPř v Číně klesat. Z výše zmíněných poznatků, by se tedy dalo usoudit, že tento faktor byl zatím změnou populační politiky ovlivněn jen velmi málo a mnohem významnější vliv na budoucí vývoj HMPř bude působit aspekt socioekonomický.

6.2 Stárnoucí obyvatelstvo po zavedení politiky dvou dětí

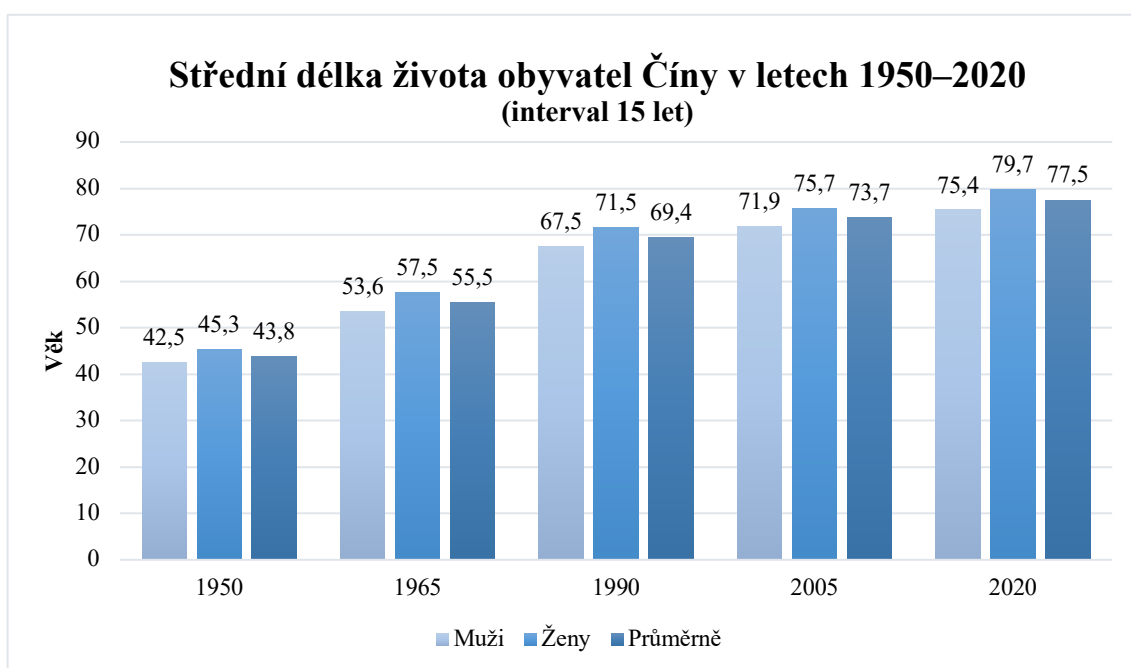
Stárnutí čínské populace je nevyhnutelné, i přesto, že se vláda snaží svými opatřeními tomuto jevu zabránit, více než následek omezeného počtu potomků se v současné době jedná o problém z hlediska socioekonomického. Omezení v rámci PPRO měla samozřejmě na tomto jevu také velký podíl, ale jejich uvolnění a zavedení politiky dvou dětí už nemá tak zásadní efekt, aby došlo ke změně současné situace. V posledních letech se stárnoucí obyvatelstvo proměnilo v globální fenomén, se kterým se téměř každý stát potýká. V roce 2019 bylo celosvětově zaznamenáno 703 miliónů osob starších 65 let a předpokládá se, že do roku 2050 by se tato hodnota mohla až zdvojnásobit, na celém světě by tedy mohlo být téměř na 1,5 miliardy seniorů. Nejvíce stárnoucího obyvatelstva je právě v oblasti východní a jihovýchodní Asie. Přibližně se v této oblasti nachází 261 miliónů seniorů a do roku 2050 by tato hodnota mohla stoupnout až na 573 miliónů seniorů. Jak už bylo zmíněno v kapitole 3.2.1 Stárnoucí obyvatelstvo, jen v samotné Číně by počet osob starších 65 let mohl do roku 2040 vyšplhat až na 340 miliónů. Mnohem více seniorů než ve městech, potom bude na venkově. Spekuluje se, že by tento počet mohly být oproti městským oblastem až dvakrát větší (Zeng a Hesketh 2019, str. 5). Tento faktor se pojí s pozitivním ekonomickým rozvojem v těchto zemích, společnou vlastností bývá kvalita lékařství a veřejného zdraví, ekonomický i sociální rozvoj (OSN 2019). Spolu s těmito faktory se však v Číně vynořil další problém – senioři, kteří žijí sami.

v tomto roce narodí by mohly vyrůst spíše v následovatele než být vůdčí osobností. Podobný význam je vnímán i v západní kultuře (Wan 2014).

Jejich děti často odchází z domova v rámci urbanizace nebo za prací. Tito senioři se často potýkají s problémy mentálního zdraví, obzvláště, pokud již nežijí jako pár, ale sami (Zeng a Hesketh 2019, str. 5).

Z grafu č. 8 je patrné, že se střední délka života v Číně postupně prodlužuje, a oproti situaci v roce 1950 se naděje dožití prodloužila o více než 30 let, což svědčí o neustále se zlepšující kvalitě zdravotnictví i podmínek pro život. I tyto faktory se značně podílí na současné situaci. Další důvod, proč zrovna v posledních letech zažívá Čína tak ohromný nárůst počtu seniorů, souvisí s baby-boomem, který v Číně nastal v 50. letech 20. století po Druhé světové válce²⁶ a v letech 1962–1964. Děti, které se narodily po válce, a když se uklidnila nestabilní situace v průběhu Velkého skoku vpřed²⁷ a Velkého čínského hladomoru, totiž právě v minulých letech postupně dozrávají do věku 65 let a více (Heise 1988)

Graf č. 7 Střední délka života obyvatel Číny v letech 1950–2020

Zdroj: Worldometers 2020

²⁶ Druhá světová válka je v Číně známá spíše jako Druhá čínsko-japonská válka (第二次中日战争, pinyin: dì èr cì zhōng rì zhànzhēng). Jedná se o konflikt mezi Čínou a Japonskem, který proběhl v letech 1937–1945. Válka skončila porážkou Japonska, které nakonec kapitulovalo (Bakešová 2001, str. 59-67).

²⁷ Velký skok vpřed (v čínském originále 大跃进, pinyin: dà yuèjìn) nebo také jen Velký skok byla oficiální politika Číny v rámci Druhého pětiletého plánu v letech 1958–1962, v čínské terminologii se také můžeme setkat s názvem politika Tří rudých praporů. Politika tkvěla ve snaze nastartovat čínskou ekonomiku a uskutečnit komunismus pomocí radikálních opatření. Mezi takové patřilo například hnutí za tavení oceli nebo zakládání lidových komun. Politika byla neúspěšná a skončila hladomorem, při kterém zahynuly milióny lidí (Bakešová a kol. 2019, str. 91-97).

Tabulka č. 1 Věkové rozdělení populace Číny v letech 2000, 2005 a 2017

Věková skupina	2000	2005	2017
	Procentuální zastoupení (zaokrouhleno)		
0-15 let	23,9 %	19,5 %	16,8 %
16-59 let	68,4 %	71,3 %	72,8 %
65 a více let	7,6 %	9 %	11,3 %

Zdroj: Čínský národní statistický úřad

V tabulce č. 1 je znázorněna věková struktura obyvatel Číny. Z tabulky můžeme vyčíst, že skupina obyvatel starších 65 let tvořila v roce 2019 přes 11 % obyvatelstva, oproti roku 2000, kdy byla tato hodnota pouze 7,6 %. Také již zmíněná neustále se snižující HMPr má v oblasti problematiky stárnoucího obyvatelstva velký význam (Peng 2011, str. 584). Když tedy zohledníme všechny tyto faktory, je zřejmé, že uvolnění PPRO a zahájení nové politiky dvou dětí nebude mít na stále se vyvíjející problém stárnoucího obyvatelstva v Číně nijak významný vliv.

Stárnoucí obyvatelstvo je a bude v Číně stále více se rozvíjející problém. Kdyby zůstala platná politika jednoho dítěte, celkově by však čelila mnohem starší populaci. Počet starší populace zůstává v této situaci stále stejný, jedná se o poměr s ostatními věkovými skupinami, který je v tomhle rozhodujícím jevem. Zde vyvstává otázka, jestli tedy čínská vláda neměla spíše volit cestu úpravou sociálního systému a důchodového systému, než se zaměřovat na reprodukční sféru obyvatel a úpravu populační politiky (Zhang Guo a Zhai 2019, str. 18).

Závěr

Cílem práce bylo zhodnocení současné situace populační politiky Číny ve vztahu k jejím demografickým defektům. Neopomenutelným faktorem je v první řadě zodpovězení otázky, jestli svými opatřeními zatím dosáhla politika dvou dětí nějakých úspěchů, respektive zdali vůbec od její implementace proběhly z demografického hlediska nějaké změny. Aby však bylo vůbec možné hodnotit výsledky, které byly doposud od zavedení renovované politiky plánované reprodukce zaznamenány, je třeba se v první řadě zaměřit na situaci, ve které současnou Čínu zanechala politika jednoho dítěte. Negativní vliv této politiky působil na Čínu více než 30 let a momentální stav některých oblastí tamní demografie tomu odpovídá. Politika jednoho dítěte se negativně podepsala na poměru mezi mužským a ženským pohlavím, ať už početně nebo bezděčným upevňováním preference syna. Jako následek nastala situace znemožňující několika miliónům mužů úspěšně založit rodinu, jelikož na ně kvůli výrazně nižšímu počtu žen jednoduše už žádná nezbude. Měla také zásadní vliv na věkové složení obyvatel, kdy se v současnosti musí Čína potýkat s problémem stárnoucího obyvatelstva. A jak už víme z textu samotné práce, výčet následků politiky jednoho dítěte tímto ani zdaleka nekončí. Změna populační politiky, pak proběhla především na popud obav z dalšího negativního vývoje těchto faktorů.

Řešení se tedy Čína rozhodla hledat v jednoduché úpravě své populační politiky a zavedla politiku dvou dětí. Téma politiky dvou dětí je poměrně nové a tento termín je zatím neustálený. I přesto, že již v souvislosti s touto poměrně radikální změnou, bylo vedeno mnoho studií a výzkumů, většina z nich se konkrétně tomu, jaké jsou zatím výsledky zabývá jen povrchově a hlavním tématem v oblasti populační politiky Číny je stále politika jednoho dítěte a její negativní dopady. Tento jev je pochopitelný, protože samotné diskuze o změně politiky jednoho dítěte na politiku druhého dítěte začaly teprve v roce 2013 a předpoklady jejího vlivu na demografii Číny a jejího fungování uvedené v této práci zatím ve větší míře stále zůstávají jen predikcemi. Predikce budoucího vývoje, které v tuto chvíli můžeme zhodnotit, pojednávají o tom, že v první řadě by mohla mít politika dvou dětí velmi pozitivní vliv na porodnost i plodnost a také uvádí, že by měl nastat počáteční boom, který navýší počet obyvatel o více než 20 miliónů novorozenců. Tato predikce však byla v práci vyvrácena. Míra porodnosti naopak zaznamenala pokles a v roce 2019 byl počet novorozeňat nejnižší od roku 1961. Úzce s tímto faktorem také souvisí situace stárnoucího obyvatelstva, jelikož nenastal nárůst porodnosti, poměr mezi

věkovými skupinami se prohloubil a obyvatelstvo Číny i nadále stárne. Protože predikce předpovídaly opak – věková struktura měla zaznamenat mnohem větší procentuální nárůst v rámci její nemladší skupiny – byla po shrnutí dostupných dat také vyvrácena. Celkové objektivní zhodnocení však nebylo možné provést, jelikož dat je stále poměrně nedostatek. Aby se výsledky projevily ve statistikách, bude nejspíš nutné ještě několik let počkat. Data, která jsou od počátku fungování politiky druhého dítěte zatím dostupná však naznačují, že na důsledky politiky minulé nemá nijak výrazně pozitivní ani negativní vliv.

Resumé

The main focus of the thesis is a case study of population policy in the People's Republic of China (China). Firstly, we have described the meaning of the term "population policy" and its significance in relation to population growth. Then, we discussed the motivation and methods of population policies in general and set a several examples. After this short introduction about population policy we closely discussed the population policy of China. We briefly introduced a history of population planning, such as the original resistance in Maoist China or the following "*wan, xi, shao*" policy, established when the fear of overpopulation emerged, up until the implementation of the One-child Policy. Then, we discussed the drastic methods and unfathomable aftermaths caused by this policy. We included the problems of the imbalance in between genders, the slowly aging population, and the decreasing fertility and birth rate levels. Next important topic of the thesis is the Two-child Policy. Firstly, we focused on explaining this term and its implementation as the new population policy of China. Secondly, we discussed the motivation behind the change of the previous policy and future predictions in the span of next forty years. Lastly, we evaluated these predictions in consideration with actual situation in China. We focused mainly on the aging population and the decreasing fertility and birth rates. As a result, we discovered that for the new population policy to be properly evaluated will most likely take at least a decade. But up to this point we were able to transpire that the Two-child Policy does not have such effect as predicted.

Seznam použité literatury a pramenů

- ALAM, Md. Mahmudul, Md. Wahid MURAD, Rafiqul Islam MOLLA, Khondaker Mizanur RAHMAN a Taslima Rahman KHONDAKER. *Global population stabilisation policy and declining work-age population: a threat to global economic sustainability*. International Journal of Environment. 2019, **18**(4), 369-386, DOI: 10.1504/IJESD.2019.103469. ISSN 14746778.
- BAKEŠOVÁ, Ivana, Ondřej KUČERA a Martin LAVIČKA. *Dějiny Čínské lidové republiky: (1949-2018)*. Praha: NLN, 2019. ISBN 978-80-7422-596-3.
- BRACKEN, Jill M. Respecting Human Rights in Population Policies: An International Customary Right to Reproductive Choice. *Indiana International and Comparative Law Review* [online]. 1995, 1995, **6**(1), 197-238. DOI: <https://doi.org/10.18060/17593>.
- BURGESS, Robin a Juzhong ZHUANG. *Modernization and Son Preference in People's Republic of China*. Economics Working Papers. ADB, September 2002. ISSN 1655-5252.
- DAVIS, Evan G., *Je to holčička: Tři nejvražednější svola na světě [It's a Girl: The Three Deadliest Words in the World]* dokumentární film, U.S.A., Shadowline Films, 2012. Dostupné z: <https://youtu.be/azdUcyCkpYI>
- DOSEDELOVÁ, Aneta a kol. *Tradiční rodina v Číně*. Brno: Masarykova univerzita, 2019. ISBN 978-80-210-9395-9.
- EBERSTADT, Nicholas. *China's Demographic Prospects to 2040: Opportunities, Constraints, Potential Policy Responses*. Hoover Institution. 29. 10. 2018
- ENGELMAN, Robert. *An End to Population Growth: Why Family Planning Is Key to a Sustainable Future*. The Solutions Journal. 2011, **2**(3), 32-41.
- FAIRBANK, John King. *Dějiny Číny*. Překlad Marin Hála, Jana Hollanová, Olga Lomová. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2007. ISBN 978-80-7106-919-5. S. 107-138.
- GE, Suqin, Dennis Tao YANG a Junsen ZHANG. Population policies, demographic structural changes, and the Chinese household saving puzzle. *European Economic Review*. 2018, **101**, 181-209. DOI: 10.1016/j.euroecorev.2017.09.008. ISSN 00142921.
- GLINSKAYA, Elena a Zhanlian FENG. *Options for Aged Care in China: Building an Efficient and Sustainable Aged Care System*. Washington: World Bank Group, 2018. ISBN 978-1-4648-1076-3.
- GREENHALG, Susan. *Just One Child: Science and Policy in Deng's China*. U.S.A.: University of California Press, 2008. ISBN 9780520253391.
- GREENHALG, Susan. *Science, Modernity, and the Making of China's One-Child Policy*. *Population and Development Review*. 2003, **29**(2), 163-196.
- CHEN, Lin. *Evolving Eldercare In Contemporary China: Series in Asian Labor and Welfare Policies*. U.S.A.: Palgrave Macmillan, 2016. ISBN 978-1-137-54693-7.
- JIANG, Quanbao a Jesús J. SÁNCHEZ-BARRICARTE. *The 4-2-1 family structure in China: a survival analysis based on life tables*. *European Journal of Ageing*. Springer, 2011, **20**. 5. 2011, **8**(119). DOI: 10.1007/s10433-011-0189-1.

- KAUR, Ravinder. *Mapping the Adverse Consequences of Sex Selection and Gender Imbalance in India and China*. Economic and Political Weekly. 2013, 48(35), 37-44.
- LEE, Bernice J. *Female Infanticide in China*. Historical Reflections. 1981, 8(3), 163-177.
- LI, Hong-tian a kol. *Association of China's universal two child policy with changes in births and birth related health factors: national, descriptive comparative study*. The BMJ. 2019, 21 August 2019, 366(8211). DOI: <https://doi.org/10.1136/bmj.l4680>.
- LI, Shuzhuo. et al. "Social Management of Gender Imbalance in China: A Holistic Governance Framework." Economic and political weekly vol. 48,35 (2013): 79-86.
- LI, Xue. *Why Is the Sex Ratio Unbalanced in China? The Roles of the One-Child Policy, Underdeveloped Social Insurance, and Parental Expectations*. U.S.A., 2011. DOI: 10.1080/17450128.2011.630428.
- LU, Yao a Ran TAO. *Female Migration, Cultural Context, and Son Preference in Rural China*. Population Research and Policy Review. 2015, 34(5), 665-686. DOI: 10.1007/s11113-015-9357-x. ISSN 0167-5923.
- MATHER, Victoria Mikesell.. *Population Law And Policy: From Control And Contraception To Equity And Equality* St. Mary's Law Journal. 2019, 50(3), 917-950. ISSN 05813441.
- MAY John F. *Le rôle des politiques de population (Role populační politiky)*. Études, 2012, 11(417), 441-452.
- MENG, Xin, Nancy QIAN a Pierre YARED. *The Institutional Causes of China's Great Famine, 1959–1961*. The Review of Economic Studies. 2015, 82(4), 1568-1611. DOI: 10.1093/restud/rdv016. ISSN 0034-6527.
- NAGARAJAN, N. Renuga, Aurora A. C. TEIXEIRA a Sandra T. SILVA. The impact of an ageing population on economic growth: an exploratory review of the main mechanisms. *Análise Social*. Portugalsko, 2016, 2015, 218(1), 4-35. ISSN 2182-2999.
- OSN. *World Population Ageing 2019*. New York: UN, 2019. ISBN ISBN 978-92-1-148325-3.
- OSN. *World Population Policies: Highlights*. U.S.A.: UN, 2018. ISBN 978-92-1-151534-3.
- PENG, X. China's Demographic History and Future Challenges. *Science*. 2011, 333(6042), 581-587. DOI: 10.1126/science.1209396. ISSN 0036-8075.
- ROBINSON, Rachel. Population Policy in Sub-Saharan Africa: A Case of Both Normative and Coercive Ties to the World Polity. *Population Research*. 2015, 34(2), 201-221. DOI: 10.1007/s11113-014-9338-5. ISSN 01675923.
- SHANG, Zijuan, Shuzhuo LI a Marcus W. FELDMAN. *Policy Responses of Gender Imbalance in China: The "Care for Girls" Campaign*. Morrison Institute for Population and Resource Studies, 2012.
- SHI, Lihong. *Choosing daughters: family change in rural China*. Stanford, California: Stanford University Press, 2017. ISBN 9781503603004.
- WANG, Kaiyong a Hu YU. The Influence of the Two-child Policy on Urbanization in China. *Journal od Geographical Research*. 2018, 31. 12. 2018, 1(1), 32-42. DOI: <https://doi.org/10.30564/jgr.v1i1.160>

WHITE, Tyrene. *China's Longest Campaign: Birth Planning in the People's Republic, 1949-2005*. U.S.A.: Cornell University Press, 2006. ISBN 9780801475399.

WONG, Theresa a Brenda S.A. YEOH. *Fertility and the Family: An Overview of Pro-natalist Population Policies in Singapore*. Asian Metacentre Research Paper Series. (12)

ZENG, Yi a Therese HESKETH. *The effects of China's universal two-child policy*. The Lancet. 2016, **388**(10054), 1930-1938. DOI: 10.1016/S0140-6736(16)31405-2. ISSN 01406736.

ZHANG, Xianling, Fei GUO a Zhenwu ZHAI. *China's Demographic Future Under the New Two-Child Policy*. Population Research and Policy Review. 2019, 29. 11. 2017, **2019**(38), 537–563.

ZHANG, Yuanting a Franklin W. GOZA. *Who will care for the elderly in China: A review of the problems caused by China's one-child policy and their potential solutions*. Elsevier, 2005, 2005, **20**(2006), 151-164. DOI: 10.1016/j.jaging.2005.07.002. ISSN Journal of Aging Studies.

Internetové zdroje

BLOOMBERG. China's Two-Child Policy. *Bloomberg News* [online]. 22. 1. 2020 [cit. 2020-04-22]. Dostupné z: <https://www.bloomberg.com/quicktake/china-s-two-child-policy>

BOOTSMA, Peter. China and its elderly care system. *EURObiz online* [online]. 2013, 17. 10. 2019 [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <https://www.eurobiz.com.cn/china-and-its-elderly-care-system/>

BRANIGAN, Tania. *Zhōngguó de xìngbié wéijī 中国的性别危机. (Čínská krize mezi pohlavími)* China Dialogue: 中外对话 [online]. 22. 12. 2011 [cit. 2020-04-27]. Dostupné z: <https://www.chinadialogue.net/article/show/single/ch/4702-China-s-gender-crisis>

CUN, Yijia (一财君). "Jìhuà shēngyù" yào quánmiàn qǔxiāo? Guójiā wèi jiàn wěi huíyīng! "计划生育" 要全面取消? 国家卫健委回应了! (Zrušení "plánované reprodukce"? Národní zdravotní rada odpověděla). SOHU (搜狐) [online]. 2020, 15. 2. 2019 [cit. 2020-05-05]. Dostupné z: https://www.sohu.com/a/295030678_749194?sec=wd

CZSO. *Demografická příručka*. Český statistický úřad [online]. 2017 [cit. 2020-05-06]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-prirucka-2017>

Čínský národní statistický úřad, *National Bureau of Statistics of China* [online]. [cit. 2020-04-21]. Dostupné z: <http://www.stats.gov.cn/english/Statisticaldata/AnnualData/>

DOBROVOLSKÝ, Ján. *Čínský důchodový systém: účast rodiny zůstává stěžejní*. Glosy.info: Společnost, politika, kultura, filosofie [online]. ČR, 2020, 16. června 2012 [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <http://glosy.info/texty/cinsky-duchodovy-system-ucast-rodiny-zustava-stezejni/>

HEISE, L. China's baby boomers. *World Watch*[online]. 1988Jan-Feb, **1**(1), 1-10 [cit. 2020-05-05]. Dostupné z: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/12268857>

History SG. *Singapore Family Planning and Population Board Is Established*, HistorySG [online]. Singapore, 2019 [cit. 2020-04-22]. Dostupné z: <http://eresources.nlb.gov.sg/history/events/0b5c578a-f160-4958-97b0-d3e78ba38a05>

HISTORY.COM, Editors. *Cultural Revolution*. History.com [online]. 3. 4. 2020 [cit. 2020-05-06]. Dostupné z: <https://www.history.com/topics/china/cultural-revolution>

CHINA DAILY. *'Care For Girls' gaining momentum*. China Daily[online]. 2004 [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: https://www.chinadaily.com.cn/english/doc/2004-07/08/content_346700.htm

China's social security system. China Labour Bulletin[online]. Hong Kong, 2020, 15. 10. 2019 [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <https://clb.org.hk/content/china's-social-security-system>

INED, *Population policy*. INED: Institut national d'études démographiques [online]. Francie, 2020 [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <https://www.ined.fr/en/glossary/population-policy/>

KAN, Karoline. *My Secret Life as a Forbidden Second Child in China*. *Foreign Policy* [online]. 2020, 6. 2. 2016 [cit. 2020-05-05]. Dostupné z: <https://foreignpolicy.com/2016/02/04/china-one-child-policy-birth-control-population-secret-life-forbidden-child/>

KUEPPER, Justin. *China Changed to a Two-Child Policy in 2016: How Will It Affect International Investors in the Following Years?* *The Balance* [online]. 27. 11. 2019 [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <https://www.thebalance.com/china-one-child-economy-1979075>

LENG, Sindney. *China's birth rate falls again, with 2018 producing the fewest babies since 1961, official data shows*. *South China Morning Post* [online]. 21. 1. 2019 [cit. 2020-04-30]. Dostupné z: <https://www.scmp.com/economy/china-economy/article/2182963/chinas-birth-rate-falls-again-2018-producing-fewest-babies>

MACROTRENDS. *Birth Rate 1950-2020*. *MacroTrends*[online]. [cit. 2020-05-05]. Dostupné z: <https://www.macrotrends.net/countries/CHN/china/birth-rate>

MCLEANKIDS. *Types of Population Policy*. In: *IB/AP Geography* [online]. U.S.A., 2010 [cit. 2020-04-22]. Dostupné z: <http://mcleankids.wikifoundry.com/page/Types+of+Population+Policy>

MEASURE Evaluation. *Total fertility rate*. Measure Evaluation[online]. [cit. 2020-04-27]. Dostupné z: https://www.measureevaluation.org/prh/rh_indicators/family-planning/fertility/total-fertility-rate

MENDELU.CZ. *Národnostní složení*. Mendelova Univerzita v Brně[online]. [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: https://is.mendelu.cz/eknihovna/opory/zobraz_cast.pl?cast=2296

PHOTIUS. *Singapore Population Control Policies*, Photius [online]. 3004 [cit. 2020-04-22]. Dostupné z: https://www.photius.com/countries/singapore/society/singapore_society_population_control_p~11008.html

PLASOVÁ, Blanka. *Populační politika* [přednáška, online]. 2011 [cit. 2020-05-05]. Dostupné z: https://is.muni.cz/el/1423/jaro2011/SPP136/um/prednaska_populacni_politika_jaro_2011.pdf

PLETCHER, Kenneth. *One-child policy: Chinese government program*. Encyclopædia Britannica [online]. Encyclopædia Britannica, 13.3.2020 [cit. 2020-05-05]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/one-child-policy>

PORTÁL OSN. *Population Policies*. United Nations: Department of Economic and Social Affairs [online]. [cit. 2020-05-05]. Dostupné z: <https://www.un.org/en/development/desa/population/theme/policy/index.asp>

PSK. *Školství v Číně*. Ptejte se knihovny [online]. 2016 [cit. 2020-04-23]. Dostupné z: <https://www.ptejteseknihovny.cz/dotazy/skolstvi-v-cine-1>

REN, Yuan. *Oh China, this isn't how to solve your 'girl problem'*. The Telegraph [online]. 2015, 27. 2. 2015 [cit. 2020-04-27]. Dostupné z: <https://www.telegraph.co.uk/women/womens-life/11393782/China-and-gender-abortion-Government-policy-isnt-the-answer.html>

SINA. *Xīnrèn zhōngyāng wěiyuán mǎjiàntáng sùmiáo: Jīngjì xuézhě xíng guānyuán: 新任中央委员马建堂素描: 经济学者型官员* (Portrét nového člena Centrální komise Ma Jiantanga: ekonom úředníkem). Sina (新浪财经) [online]. 2014 [cit. 2020-05-06]. Dostupné z: <http://finance.sina.com.cn/china/20141024/022120625588.shtml>

Světová banka. *World Bank Open Data* [online]. [cit. 2020-05-01]. Dostupné z: <https://data.worldbank.org>

TEXTOR, C. *Sex ratio in China 1953-2018*. Statista [online]. 18. 2. 2020 [cit. 2020-04-22]. Dostupné z: <https://www.statista.com/statistics/251102/sex-ratio-in-china/>

THOMSON REUTERS FOUNDATION. *The battle of China's invisible children, victims of the one-child policy, to recover lost years*. South China Morning Post [online]. 2020, 26. 12. 2016 [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <https://www.scmp.com/lifestyle/families/article/2056885/battle-chinas-invisible-children-victims-one-child-policy-recover>

TRINES, Stefan. *The State of Refugee Integration in Germany in 2019*. (WES)WENR [online]. 2020, 8 August, 2019 [cit. 2020-04-22]. Dostupné z: <https://wenr.wes.org/2019/08/the-state-of-refugee-integration-in-germany-in-2019>

TRT WORLD. *Proč chce Portugalsko uprchlíky* [Why Portugal wants refugees], reportáž, U.S.A., The Newsmakers, 2018. Dostupné z: <https://youtu.be/sfKle0Lgoj8>

USCBS. *Chinese Government*. UsChina.org [online]. 2019 [cit. 2020-05-06]. Dostupné z: <https://www.uschina.org/resources/chinese-government>

VICE. *China to Give Rights to Millions of Unregistered Citizens Born in Violation of One-Child Policy*. Reuters and Vice news [online]. VICE MEDIA, 2020, 10. 12. 2015 [cit. 2020-04-22]. Dostupné z: https://www.vice.com/en_us/article/zm7zyy/china-to-give-rights-to-millions-of-unregistered-citizens-born-in-violation-of-one-child-policy

VOCATIV. *The Ghosts of China's One-Child Policy*. Vocativ[online]. 19. 12. 2013 [cit. 2020-04-22]. Dostupné z: <https://www.vocativ.com/world/china/ghosts-chinas-one-child-policy/index.html>

WAN, William. *Chinese couples rush to get pregnant before dreaded Year of the Sheep*. *Washington Post*[online]. 9. 5. 2014 [cit. 2020-05-05]. Dostupné z: https://www.washingtonpost.com/world/asia_pacific/chinese-couples-rush-to-get-pregnant-before-dreaded-year-of-the-sheep/2014/05/08/e9f4adbc-d529-11e3-8a78-8fe50322a72c_story.html

WORLD POPULATION REVIEW. *Developing Countries 2020*. World Population Review [online]. 2020 [cit. 2020-04-30]. Dostupné z: <https://worldpopulationreview.com/countries/developing-countries/>

WORLDOMETERS. *China Population*. Worldometers [online]. [cit. 2020-05-01]. Dostupné z: <https://www.worldometers.info/world-population/china-population/>

WU, Jing. *Nánnǚ dōu yīyàng shìjiè gèng jīngcǎi: 男女都一样 世界更精彩* ([když budou] muži a ženy [vnímání] stejně, svět bude ještě skvělejší) [video]. Shipin Zhongguo [online]. [cit. 2020-04-27]. Dostupné z: http://v.china.com.cn/news/2016-01/04/content_37451224.htm

XINHUA. *China registers 14 mln unregistered citizens*. China.org.cn [online]. 24. 5. 2017 [cit. 2020-04-22]. Dostupné z: http://www.china.org.cn/china/2017-03/24/content_40495222.htm

XINHUA. *More Care for Girls to Address Gender Imbalance* [online]. 25. 10. 2003 [cit. 2020-04-27]. Dostupné z: <http://www.china.org.cn/english/2003/Oct/78355.htm>

ZHOU, Ping. *China's Hukou System: Disparities Between Urban and Rural Residents Under the Chinese System*. ThoughtCo. [online]. U.S.A., 26. 11. 2019 [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <https://www.thoughtco.com/chinas-hukou-system-1434424>

ZHOU, Viola. *China has world's most skewed sex ratio at birth – again*. South China Morning Post [online]. 2020, 27. 10.2016 [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <https://www.scmp.com/news/china/policies-politics/article/2040544/chinas-demographic-time-bomb-still-ticking-worlds-most>

Zdroje příloh

BOOTSMA, Peter. *China and its elderly care system*. EURObiz online [online]. 2013, 17. 10. 2019 [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <https://www.eurobiz.com.cn/china-and-its-elderly-care-system/>

Čínský národní statistický úřad, *National Bureau of Statistics of China* [online]. [cit. 2020-04-21]. Dostupné z: <http://www.stats.gov.cn/english/Statisticaldata/AnnualData/>

LUOJIE. -název neznámý-. In: Cagle Cartoons [online]. 2013 [cit. 2020-05-06].

MACROTRENDS. *China Birth Rate 1950-2020*. Macrotrends LLC [online]. 2020, 2020b [cit. 2020-05-01]. Dostupné z: <https://www.macrotrends.net/countries/CHN/china/birth-rate>

MACROTRENDS. *China Fertility Rate 1950-2020*. Macrotrends LLC [online]. 2020, 2020a [cit. 2020-05-01]. Dostupné z: <https://www.macrotrends.net/countries/CHN/china/fertility-rate>

OSN. *World Population Policies: Highlights*. U.S.A.: UN, 2018. ISBN 978-92-1-151534-3.

PopulationPyramid.net. [online][cit. 20-5-5] Dostupné z: <https://www.populationpyramid.net>

TW NATIONAL IMMIGRATION AGENCY, *Love Yourself! - 5 Main Contraception Methods*. In: National Immigration Agency [online]. Taiwan, 2015, 18. 10. 2019 [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: https://ifi.immigration.gov.tw/ct.asp?xItem=17939&ctNode=36701&mp=ifi_en

WONG, Theresa a Brenda S.A. YEOH. *Fertility and the Family: An Overview of Pro-natalist Population Policies in Singapore*. ASIAN METACENTRE RESEARCH PAPER SERIES [online]. (12) [cit. 2020-04-27]. Dostupné z: <https://www.semanticscholar.org/paper/Fertility-and-the-family-%3A-an-overview-of-policies-Wong-Yeoh/c962a4cb361e2ff6d99a1d83787d4765f52535da#paper-header>

WONG, Theresa a Brenda S.A. YEOH. *Fertility and the Family: An Overview of Pro-natalist Population Policies in Singapore*. Asian Metacentre Research Paper Series. (12)

WORLDOMETERS. *China Demographics*. Worldometers [online]. 2020 [cit. 2020-05-01]. Dostupné z: <https://www.worldometers.info/demographics/china-demographics/>

WU, Jing. *Nánnǚ dōu yīyàng shìjiè gèng jīngcǎi: 男女都一样 世界更精彩* ([když budou] muži a ženy [vnímání] stejně, svět bude ještě skvělejší) [video]. Shipin Zhongguo [online]. [cit. 2020-04-27]. Dostupné z: http://v.china.com.cn/news/2016-01/04/content_37451224.htm

Čínská legislativa

Zhōnghuá rénmin gònghéguó rénkǒu yǔ jìhuà shēngyù fǎ (中华人民共和国人口与计划生育法), čl. 18, 19, 36, (Zákon o plánované reprodukci obyvatelstva ČLR). Vydán Všečínským shromážděním lidových zástupců v roce 2001, Upraven Všečínským shromážděním lidových zástupců 12. funkčního období v roce 2015. [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: http://www.gov.cn/xinwen/2015-12/28/content_5028414.htm

Zhōnghuá rénmin gònghéguó rénkǒu yǔ jìhuà shēngyù fǎ (中华人民共和国人口与计划生育法), čl. 18, 19. (Zákon o plánované reprodukci obyvatelstva ČLR). Vydán Všečínským shromážděním lidových zástupců 9. funkčního období v roce 2001 [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: http://www.gov.cn/banshi/2005-08/21/content_25059.htm?fbclid=IwAR1Rg76fNIKEuS02HbXWHc0qkF0fWI8w5rSjGhTIAhJVYIBnsWl48cWvRAc